

Tilintarkastajan työssä kehittyminen

LAB-ammattikorkeakoulu

Tradenomi (AMK)

2023

Anna Nikkinen

Tiivistelmä

Tekijä(t) Anna Nikkinen	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK Sivumäärä 38	Valmistumisaika 2023
Työn nimi Tilintarkastajan työssä kehittyminen		
Tutkinto ja koulutusala Tradenomi (AMK)		
Toimeksiantajaorganisaatio (jos opinnäytetyöllä on toimeksiantaja)		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyössä käsitellään kirjoittajan henkilökohtaista ammatillista kehittymistä tilintarkastusalalla ja alan yleisiä tulevaisuuden näkymiä. Opinnäytetyön tutkimusmetodina käytettiin autoetnografista tutkimusta, jossa päiväkirjamateriaalia kerättiin kymmenen viikon ajan työharjoittelujakson aikana. Ennen tutkimusjakson alkua analysoitiin lähtötilanne ja asetettiin tavoitteita ammatilliselle kehitymiselle.</p> <p>Päiväkirjamateriaali analysoitiin viikoittain, ja siitä poimittiin jokaiselle viikolle oma osa-alue, jonka teoriaan keskityttiin. Tilintarkastusalaa Suomessa määrittelee vahvasti lainsäädäntö ja kansainväliset standardit. Viikoittaisen analyysin aikana havainnointiin myös mitkä standardit vaikuttavat kunkin osa-alueen tarkastukseen, ja teoriasta tuotiin esille pohjaa sille, miten ja miksi tilintarkastusta tehdään. Henkilökohtaista kehitystä seurattiin sekä työtekniesten että työyhteisötaitojen pohjalta.</p> <p>Alan tulevaisuudennäkymät ovat olennaisessa osassa ammatillisessa kehitymisessä, jotta omaa osaamista voi lähteä jatkossakin kehittämään haluttuun suuntaan. Tilintarkastusalan suuria muutostekijöitä ovat muun muassa yhä lisääntyvä digitalisaatio ja automatisaatio, osaajapula auktorisoitujen tilintarkastajien määrän vähentyessä ja työmäärän lisääntyessä, ja standardien ja säännösten kehitys.</p> <p>Tutkimusjakson aikana kehitystä havaittiin asetetuissa tavoitteissa, eli työtekniisissä taidoissa ja työyhteisötaidoissa, ja todettiin, että itse autoetnografisen tutkimuksen tekeminen auttoi edistämään havaittujen kehityskohteiden kehittymistä. Myös jatkuvan oppimisen merkitys ja työyhteisön tuki henkilöstön koulutukseen todettiin tärkeiksi osa-alueiksi. Opinnäytetyön tekemisen myötä löydettiin myös mahdollinen tavoite erikoistua vastuullisuusraportoinnin tarkastukseen.</p>		
Asiasanat tilintarkastus, henkilökohtainen kehittyminen, ammattitaito, varmennuspalvelut		

Abstract

Author(s) Anna Nikkinen	Type of Publication Thesis, UAS Number of Pages 38	Published 2023
Title of Publication Professional development as an auditor		
Degree, Field of Study Bachelor of Business Administration (UAS)		
Organisation of the client (if the thesis work is commissioned by another party)		
Abstract <p>In this thesis, the writer examines their personal development in the auditing profession and future developments in the field. The research method used was autoethnographic research, in which a daily journal was kept during a ten-week period as an audit trainee. Prior to the period of research, the research subject's professional skills and experience were analysed and goals towards professional development were set.</p> <p>The journal material was analysed weekly, and a specific area of auditing was chosen for each week, to be compared with theory. The field of auditing and assurance in Finland is strongly regulated by laws and standards. During the weekly analysis of the journal, attention was paid to the standards, as well as to the purposes and methods regarding the chosen topic for each week. Professional development was observed from the point of view of both technical professional skills and interpersonal professional skills.</p> <p>Future developments of the field are an important part to pay attention to when thinking about personal professional development. Some of the largest aspects influencing the field of auditing and assurance are for example still increasing development of technology, developing standards and rules and the increasing need for skilled workforce and authorised auditors.</p> <p>During the research period, development was observed in both technical professional skills as well as in interpersonal professional skills, both which were set as goals for development at the beginning. It was also discovered that doing the research supported the development of the chosen goals due conscious effort. The importance of continuous learning and support from the employer towards professional development was observed. Due to the process of research, the writer also discovered a new possible development goal and interest to specialise in sustainability reporting assurance</p>		
Keywords audit, assurance, personal development, professional skills		

Sisällys

1	Johdanto.....	1
2	Lähtötilanteen arviointi	4
2.1	Työpaikka ja tehtävät.....	4
2.2	Taidot ja kehityskohteet.....	4
3	Tilintarkastus	6
3.1	Tilintarkastuslainsäädäntö	6
3.2	Kansainväliset tilintarkastusalan standardit ja säännökset	7
3.3	IESBA:n ammattieettiset periaatteet ja säännöt	9
3.4	Koulutus	10
3.5	Tilintarkastuksen vaiheet.....	10
3.5.1	Suunnittelu	11
3.5.2	Toteutusvaihe	12
3.5.3	Tilinpäätös ja tilintarkastuskertomus	12
3.6	Alan tulevaisuuden näkymät	14
4	Päiväkirjan viikoittainen analyysi ja tilintarkastuksen osa-alueet	18
4.1	Päiväkirjamateriaalin kerääminen ja analysointi	18
4.2	Vaihto-omaisuus	18
4.3	Myynti ja myyntisaamiset	19
4.4	Hallinnon tarkastus	21
4.5	Liiketoiminnan ostot.....	22
4.6	Rahoituslaskelman tarkastus	23
4.7	Konsernitilinpäätös	24
4.8	Tilinpäätöksen tarkastaminen.....	26
4.9	Tuloslaskelman tarkastus.....	27
4.10	Tase-erien tarkastus.....	29
4.11	Toimintakertomuksen ja liitetietojen tarkastaminen	32
5	Pohdinta ja johtopäätökset.....	34
	Lähteet.....	37

Liite 1. Päiväkirja

Termit ja käsitteet

IAASB

International Auditing and Assurance Standards Board, IFAC:n komitea, joka määrittelee kansainvälisiä tilintarkastusalan standardeja (Horsmanheimo ym. 2016).

IESBA

International Ethics Standards Board, IFAC:n alainen komitea, joka kehittää ammattieettisiä sääntöjä ja edistää niiden noudattamista jäsenjärjestöissä (Horsmanheimo ym. 2016).

IFAC

International Federation of Accountants, Kansainvälinen Tilintarkastajaliitto, tilintarkastajien kansainvälinen kattojärjestö (Horsmanheimo ym. 2016).

Tilintarkastus

Tomperin ym. (2018) mukaan *tilintarkastus on jonkin talousyksikön toiminnastaan ja taloudestaan antaman tiedon riippumatonta tutkimista, jonka tavoitteena on ilmaista käsitys tilinpäätöksestä tai siihen rinnastettavasta informaatiosta.*

Tilintekovelvollisuus

Tilintekovelvollisuus, eli velvollisuus toimia toisen osapuolen hyväksymällä tavalla ja tehdä tälle tiliä toimistaan on tilintarkastuksen perusta. Tämä velvollisuus voi olla lakisääteinen tai sopimukseen perustuva. Tilintarkastajan tehtävä on tarkastaa, että tilintekovelvollisuus on täytetty asianmukaisesti. (Tomperi ym. 2018.)

Varmennuspalvelut

Kehittyvässä yhteiskunnassa on tarvetta myös muille kuin tilinpäätöksen varmennuspalveluille. Tilintarkastajat suorittavat usein myös varmennustoimeksiantoja, joiden tarkoituksena on lisätä tiedon käyttäjien luottamusta varmennettavana olevaan informaatioon. Varmennuspalvelu voi koskea esimerkiksi yrityksen sisäisiä kontrolleja, tietoturvaa tai vastuullisuutta. Tällaisia varmennuspalveluja tuotetaan kahdella eri tasolla: kohtuullisen varmuuden antavina toimeksiantoina ja rajoitetun varmuuden antavina toimeksiantoina. (Tomperi ym. 2018.)

Riippumattomuus

Tomperin ym. (2018) mukaan riippumattomuus on yksi tilintarkastuksen keskeisistä edellytyksistä. Tilintarkastajan tulee olla riippumaton suhteessa tarkastettavaan. Riippumattomuus tarkoittaa sukulaisuus- tai alistussuhteellisen ja taloudellisen riippumattomuuden lisäksi myös sitä, että tilintarkastaja saa vapaasti valita toimeksiannon puitteissa tarkastuksen laajuuden, menetelmät ja kohteet. Lisäksi IFAC:n ohjeiden mukaan riippumattomuuteen kuuluu mielen riippumattomuus, eli tilintarkastajan kyky toimia objektiivisesti, säilyttää ammatillinen skeptisyys ja toimia rehellisesti. Myös näkyvä riippumattomuus, eli tilintarkastajan tulee välttää tilanteita, jotka ovat niin merkittäviä, että kolmas osapuoli voisi tulkita tilintarkastajan mielen riippumattomuuden vaarantuneen, ovat osa IFAC:n ohjeiden tarkoittamaa riippumattomuutta.

Tilintarkastusriski

IESBA: n (2020, 38) mukaan tilintarkastusriski on *riski siitä, että tilintarkastaja antaa epäasianmukaisen tilintarkastuslausunnon, kun tilinpäätös on olennaisesti virheellinen*. Käytännössä tämä voi tarkoittaa sitä, että tilintarkastaja ei huomaa tilinpäätöksessä olevaa olennaista virhettä tarkastuksen aikana.

Tilintarkastusevidenssi

Tilintarkastusevidenssillä tarkoitetaan tietoa, jota tilintarkastaja on kerännyt lausuntonsa perustaksi. Se sisältää tietoa sekä kirjanpitoaineistoon liittyvän tarkastuksen tuloksista, että ulkopuolisilta tahoilta saatuja tietoja. (IESBA 2020, 426.)

1 Johdanto

Opinnäytetyöni aiheena on henkilökohtainen ammatillinen kehittyminen tilintarkastajan työssä, ottaen huomioon alan tulevaisuuden näkymät. Aiheen valinta syntyi ammattiharjoittelun tuomien mahdollisuuksien pohjalta, työllistyttyäni kansainvälisesti toimivaan tilintarkastusyhteisöön. Kansainvälisesti suurimmat toimijat tilintarkastusalalla ovat Deloitte, KPMG, Ernst & Young ja PwC, eli niin sanotut The Big Four -yhtiöt. Koska yritys, jossa työskentelen, on kansainvälisesti merkittävässä asemassa, on se myös yksi isoimmista alan edelläkävijöistä ja kehittäjistä. Siksi yhteisön kehityssuunnat antavat selkeän kuvan alan yleisistä tulevaisuuden näkymistä.

Tilintarkastus on Suomessa lakisääteistä yhteisöille ja säätiöille, ja sen tarve perustuu yhteiskunnan asettamiin vaatimuksiin. Erityisen suuri hyöty tilintarkastuksella on arvopaperipörssissä noteerattujen yhtiöiden osalta, sillä markkinoiden toimivuuden kannalta julkaistujen tietojen on oltava luotettavia. (Tomperi ym. 2018.)

Alalla työskentely antaa totuudenmukaisen näkökulman alan tämänhetkisestä tilanteesta, ja myös ikkunan, jonka kautta katsoa alan tulevaisuuteen. Koska opinnäytetyön aiheena on henkilökohtainen kehittyminen tilintarkastajana, ovat alan tulevaisuudennäkymät tärkeitä, jotta omaa osaamista ja ammattitaitoa voi lähteä kehittämään oikeaan suuntaan. Opinnäytetyö tuottaa tietoa siitä, minkälaista on aloittaa ura tilintarkastusalalla.

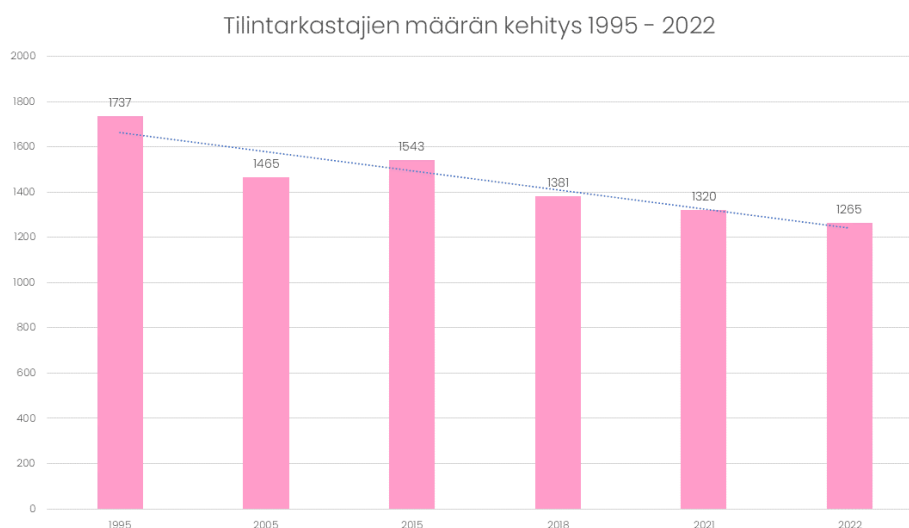
Järjestäytynyt tilintarkastusala täytti 110 vuotta vuonna 2020, eli järjestäytyneenä ammattikuntana tilintarkastajilla on jo pitkä historia. Tilintarkastajan työtehtävät ovat vuosien aikana laajentuneet koskemaan muutakin kuin tilinpäätöksen tarkastamista, vaikka se vieläkin on alan päätehtävä. (Laine ym. 2020.) Tilintarkastajat tuottavat kuitenkin paljon muitakin palveluita asiakkailleen. Tilintarkastajan tehtäviin voi kuulua konsultointia erilaisissa taloushallintoon, verotukseen ja johtamiseen liittyvissä asioissa, erilaisia avustustilityksiä ja muita osakeyhtiölain mukaisia asioita. (Laine ym. 2020.)

Nykypäivänä vastuullisuus ja kestävyys on tärkeässä asemassa yhteiskunnassa, ja se vaikuttaa myös tilintarkastusalaan. Varsinkin suuremmissa yrityksissä erilaiset varmennetut vastuullisuusraportit ovat yleistymässä, ja myös tilinpäätöksessä on annettava selvitys muistakin kuin taloudellisista asioista, joten tilintarkastajan tulee pysyä ajan tasalla myös näistä asioista. (Laine ym. 2020.) Marraskuussa 2022 EU:n parlamentti hyväksyi kestävyysraportointidirektiivin *CSRD, Corporate Sustainability Reporting Standard*, joka tarkoittaa, että kestävyysraportoinnista tulee lakisääteistä vuonna 2024. Lakisääteinen kestävyysraportointi puolestaan tulee velvoittamaan yritykset tuottamaan entistä

määrämuotoisempaa ja standardoidumpaa raportointia, ja tulee myös täydentämään tilinpäätöksen antamaa kokonaiskuvaa. (Niskala 2022.)

Globalisaation myötä myös tilintarkastuksessa kansainvälisyys on vahvasti esillä, ja erilaiset kansainväliset alaa koskevat muutokset vaikuttavat myös Suomessa. Kaksi kansainvälisesti olennaista kehityskohdetta ovat tarkastuksen laajuuteen ja raportointiin liittyvät toiminnan jatkuvuus ja väärinkäytökset. Nämä ovat molemmat osa tilintarkastusta, mutta niiden odotetaan käyvän yhä tärkeämmiksi asioiksi sidosryhmien kannalta, ja onkin odotettavaa, että näitä teemoja tullaan käsittelemään tilintarkastuskertomuksissa entistä laajemmin. Kansainväliset ISA (International Standard on Auditing) standardit ja niiden muutokset vaikuttavat tietenkin myös alan toimintaan myös Suomessa. (Laine ym. 2020.)

Työvoimapula oli yksi Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitran tulevaisuudentutkimuksen 2022 heikoista signaaleista. Suomen väestön ikääntyminen ja monimuotoistuminen vaikuttaa vahvasti työelämään. Kysymys työvoiman riittävyydestä on osa jatkuvaa yhteiskunnallista keskustelua (Dufva ym. 2021). Työvoimapulalla tarkoitetaan tilannetta, jossa työvoiman tarjonta ei riitä vastaamaan kysyntään (Pinomaa 2017). Raition (2022) mukaan myös tilintarkastusalalla työvoimapula on ajankohtainen ja erityisesti tulevaisuuden kannalta tärkeä asia. Auktorisoitujen tilintarkastajien määrä on ollut laskussa jo vuosikymmeniä, kuten on nähtävissä kuviossa 1, vaikka työn määrä alalla on lisääntynyt standardien kehittymisen ja muiden varmennuspalvelujen myötä. (Raitio 2022.)

Kuvio 1. Tilintarkastajien määrän kehitys (Suomen Tilintarkastajat Ry 2022)

Suomen Tilintarkastajat Ry:n tilastojen perusteella tilintarkastajista joka viides on yli 60-vuotias, ja vaikka alalla työskennellään usein eläkeiän yli, on alalle tärkeää saada uusia nuoria auktorisoituja tilintarkastajia. (Raitio 2022.) Yksi alan tulevaisuuteen vaikuttavista asioista on siis se, kuinka saada alasta houkutteleva ja kuinka alan yritykset onnistuvat pitämään ammattitaitoisen työvoiman talossa kilpailun ollessa kovaa.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tarkastella tilintarkastusalan ja tilintarkastajan työssä kehittymistä, unohtamatta tulevaisuuteen katsovaa näkökulmaa. Opinnäytetyössä käsitellään tilintarkastusprosessia ja henkilökohtaista kehittymistäni ammattilaisena. Työssä on tavoitteena pohtia ammatillisen identiteetin rakentamista ja selvittää, mitä taitoja ja vaatimuksia työssä tarvitaan, analysoida kehittämistarpeita ja pohtia myös sitä, minkälaisen pohjan opiskelut ovat antaneet ammatillisen osaamisen näkökulmasta. Tärkeimpinä kehittämisen kohteina ovat työyhteisötaidot ja työtekniset taidot. Opinnäytetyössä havainnoidaan myös salassapitovelvollisuuden sallimissa rajoissa sitä, kuinka tulevaisuuden haasteisiin pyritään vastamaan alan suurissa yhteisöissä.

Tutkimuskysymys, johon opinnäytetyöni pyrkii vastaamaan, on ottaa selvää, minkälaisia vaatimuksia tilintarkastajan työssä pärjääminen vaatii nyt ja tulevaisuudessa. Tutkimusmenetelmäksi opinnäytetyölle on valittu autoetnografinen tutkimus, jonka aikana kirjoittaja kerää tutkimusmateriaalia päiväkirjamuodossa.

Autoetnografinen tutkimus on tutkimus, jossa tutkijan omaa kokemusta peilataan ympäröivään kulttuuriin, sosiaaliseen- ja poliittiseen ympäristöön, jonka kautta tutkittavaa asiaa kuvataan ja analysoidaan. Autoetnografiassa analysoidaan syvällisesti omaa roolia ympäröivässä maailmassa, ja sitä voidaan käyttää kuvaamaan tutkijan omaa kehittymistä ja prosessia valitsemassaan aiheessa. (Adams ym. 2014.) Tämän takia autoetnografia sopii myös päiväkirjamuotoisen opinnäytetyön tutkimusmenetelmäksi, sillä aiheessa on tarkoitus analysoida omaa toimintaa syvällisesti ympäröivän työyhteisön näkökulmasta.

Autoetnografinen tutkimus tarjoaa yksityiskohtaista tietoa rajoitetusta määrästä kokemuksia eikä niinkään yleistä tietoa suurista ihmismääristä. Autoetnografinen tutkimus on laadullista tutkimusta, joka keskittyy ihmisen aikomuksiin, motivaatioon, tunteisiin ja toimenpiteisiin, sen sijaan, että se tarjoaisi tietoa jostain tietystä ihmisryhmästä. (Adams ym. 2014.)

2 Lähtötilanteen arviointi

2.1 Työpaikka ja tehtävät

Oma työni tapahtuu varmennuspalvelujen puolella, asiakkaina on yksityisomisteisia yrityksiä, erilaisia yhdistyksiä ja säätiöitä ja pieniä yrityksiä. Osasto tuottaa tilintarkastus- ja muita varmennuspalveluita. Yhtiö tarjoaa asiakkailleen myös erilaisia konsultointipalveluita muun muassa laki- ja veroasioiden pohjalta.

Työssä hyödynnetään teknologiaa laajasti, yhteisöllä on muun muassa oma tilintarkastuksessa käytettävä ohjelmisto, jonka lisäksi käytetään useita muita palveluita, kuten erilaiset kirjanpito-ohjelmistot, Microsoft- ja Google- palvelut ja tekoälypohjaiset datan analysointityökalut. Työympäristö on nopeasti muuttuva, ja koulutusta järjestetään paljon. Osastolla on myös useita erilaisia spesialisteja, jotka antavat neuvoa osaston muille jäsenille omaan erikoistumiseensa perustuen.

Työskentelen tilintarkastusosastolla trainee – positiossa. Työtehtäviini kuuluvat erilaiset tilintarkastukseen ja sen suunnitteluun liittyvät työtehtävät, kuten tilintarkastusevidenssin kerääminen ja sen dokumentointi. Ajoittain työhön kuuluu myös muita varmennuspalveluita. Asiakkaat vaihtelevat pienistä säätiöistä isoihin yksityisomisteisiin yrityksiin.

Työtehtäviin heti uran alussa kuuluu esimerkiksi liikevaihdon ja kulujen tarkistamista, oikeudellisten kulujen tutkimista ja esimerkiksi tilien täsmäytyksiä. Myös tilintarkastuksen suunnittelun pohjustus on traineelle sopivaa työtä. Lisäksi ennen tämän opinnäytetyön päiväkirjamateriaalin keräystä vastaan tulleita työtehtäviä ovat muun tilinpäätöksen tarkastaminen, järjestelmien tuottamien raporttien oikeudellisuuden testaaminen ja asiakastapaamisiin ja palavereihin osallistuminen. Haastavimmat ammatillista harkintaa vaativat tehtävät ovat tiimin kokoneempien vastuulla.

Työhön sisältyy myös yhtiön sisäisiä palavereja ja erilaisia koulutuksia. Työyhteisö on hyvin kansainvälinen, ja työkielinä käytetään englantia, suomea ja jossain määrin myös ruotsia. Työn dokumentointi tapahtuu englanniksi ja suomeksi. Työ on suurelta osin itsenäistä, toki varsinkin alkuvaiheessa apua kokeneemilta on tarvinnut paljon.

2.2 Taidot ja kehityskohteet

Opinnäytetyön päiväkirjamateriaalin keräyksen alkaessa olen työskennellyt tehtävissäni 3,5 kuukautta, ja perustaidot työhön alkavat olla hallinnassani. Hallitsen yleisimpien järjestelmien käytön ja myös useimmin tekemäni tarkastustehtävät, kuten liikevaihdon ja kulujen tarkastamisen ja oikeanlaisen työn dokumentoinnin. Opinnoista opituista taidoista

erityisesti kirjanpitoon ja yrityslainsäädäntöön liittyvä asiat ovat työssä hyödyllisiä, sillä suurin osa työstä pyörii juuri yritysten kirjanpidon parissa, ja sen ymmärtämiseksi myös erilaiset lainsäädäntöön liittyvät asiat ovat oleellisia. Tilintarkastuslainsäädännön lisäksi myös esimerkiksi kirjanpitolain säädökset vaikuttavat työhön. Lisäksi työssä tärkeitä taitoja ovat vuorovaikutustaidot ja yleiset työyhteisötaidot, kuten lähes kaikissa työpaikoissa, joissa työskennellään yhdessä muiden ihmisten kanssa.

Koska minulla on työkokemusta useilta eri aloilta yli 15 vuoden ajalta, olen kohdannut työelämässäni paljon erilaisia työyhteisöjä ja työkuultuureja. Olen sekä työskennellyt että opiskellut myös kansainvälisesti monimuotoisessa työyhteisössä urani aikana, joten esimerkiksi englannin kielen käyttö työelämässä on minulla hyvin hallinnassa. Monipuolinen työkokemus on tuonut paljon joustavuutta ja kykyä sopeutua erilaisiin ympäristöihin. Lisäksi aiempi työura on tuonut itsevarmuutta ja itseohjautuvuutta, kuin myös etänä suoritettua opiskelua.

Haasteina työelämässä olen kokenut esiintymistilanteet ja suurissa ryhmissä sosiaalisen kanssakäymisen. Minun on esimerkiksi vaikea ilmaista itseäni kokouksissa tai antaa palautetta. Palautteen antaminen on erittäin tärkeä kehityskohde, sillä sitä tarvitaan työelämässä paljon. Muita kehityskohteita koen olevan entistä laajemman työtehtävämäärän osaaminen ja erilaisten sääntöjen ja säädösten muistaminen, kuin myös työvälineiden entistä parempi käyttötaito. Erilaisia ohjelmia käytetään työssä paljon, ja vaikka ne ovatkin pintapuolisesti tuttuja, on niissä vielä opittavaa.

Useissa aiemmissa työpaikoissa minun on myös ollut vaikea päästä sisään työyhteisöön, ja olenkin usein tuntenut itseni hieman ulkopuoliseksi, mikä ei ole hyväksi työmotivaation ja työpaikkaan sitoutumisen kannalta. Siksi koen myös, että työyhteisöön sisään pääseminen olisi tärkeä osa kehittymistä uralla. Tutkimuksen aikana ja johtopäätöksiä analysoidessani kiinnitin huomiota taitojen kehittymiseen, ja tuon esiin millä tavoin niihin on työssä panostettu sekä omalta osaltani että työnantajan puolelta.

3 Tilintarkastus

3.1 Tilintarkastuslainsäädäntö

Tilintarkastus Suomessa pohjautuu tilintarkastuslainsäädäntöön, jonka mukaan tilintarkastuksessa tulee noudattaa hyvää tilintarkastustapaa. Hyvä tilintarkastustapa puolestaan on ajan saatossa muuttuva kokoelma sääntöjä ja suosituksia. Nämä säännöt koostuvat

- lainsäädännöstä ja asetuksista
- kansainvälisistä standardeista
- ammattieettisistä periaatteista ja IESBA:n eettisistä säännöistä
- tilintarkastusalan muiden järjestöjen ohjeista ja suosituksista
- viranomaisten päätöksistä
- ammattilaisten yleisesti noudattamista tilintarkastuskäytännöistä.

(Suomen Tilintarkastajat Ry 2020a.)

Tilintarkastusta Suomessa säätelee tilintarkastuslaki (1141/2015), joka on uudistettu vuonna 2016 pohjautuen EU:n tilintarkastusdirektiivin ja -asetuksen vaatimuksiin. Muita tilintarkastukseen vaikuttavia lakeja ovat osakeyhtiölaki (624/2006), laki julkishallinnon ja -talouden tilintarkastuksesta (1377/2015), työ- ja elinkeinoministeriön asetus tilintarkastajan hyväksymisedellytyksistä (1442/2015) ja laki tilintarkastajan vuosimaksusta ja laadunvalvonnan maksuista (1512/2015). (Suomen Tilintarkastajat 2022a.) Tilintarkastuslakia sovelletaan kirjanpitovelvollisten yhteisöiden ja säätiöiden tilintarkastukseen, ja *toimeen, joka muussa laissa tai asetuksessa on määrätty tilintarkastajan tehtäväksi, tai jonka perusteella tilintarkastaja antaa kirjallisen lausunnon viranomaisen tai tuomioistuimen käyttöön.* (Tilintarkastuslaki 1141/2015, 1 luku 1 §.)

Suomessa tilintarkastusvelvollisuus on laaja, sillä jos ei muussa laissa toisin määritellä, tilintarkastusta ei tarvitse tehdä yhteisöissä, joissa enintään yksi seuraavista edellytyksistä on täytynyt sekä päättyneellä että edeltävällä tilikaudella:

1) taseen loppusumma ylittää 100 000 euroa;

2) liikevaihto tai sitä vastaava tuotto ylittää 200 000 euroa; tai

3) palveluksessa on keskimäärin yli kolme henkilöä.

(Tilintarkastuslaki 1141/2015, 1 luku 2 §.)

Lisäksi tilintarkastus on aina pakollinen yhteisöissä, joissa pääasiallinen toimiala liittyy arvopapereiden omistamiseen ja hallintaan, tai joilla on merkittävä vaikutusvalta toisen kirjanpitovelvollisen rahoituksen tai liiketoiminnan johtamiseen (Tilintarkastuslaki 1141/2015, 3 luku 2 §).

Tilintarkastuslakiin on myös kirjattu lain vaatimukset tilintarkastuksen sisällöstä. Tilintarkastuksen kohteena on yhteisön tai säätiön tilikauden kirjanpito, tilinpäätös ja hallinto. Tilintarkastuksen kohteen ollessa konserni, tilintarkastajan on tarkastettava myös konsernitilinpäätös ja varmistettava että konserniin kuuluvat yritykset on asianmukaisesti tarkastettu. (Tilintarkastuslaki 1141/2015, 3 luku 2 §.)

Laissa mainitaan myös, että tilintarkastuksessa tulee noudattaa Euroopan unionissa sovellettavaksi hyväksytyjä kansainvälisiä tilintarkastusstandardeja. Kun tilintarkastus on tehty, tilintarkastajan tulee tehdä tilinpäätökseen merkintä, ja antaa tilintarkastuskertomus. (Tilintarkastuslaki 1141/2013, 3 luku 3 §-4 §.)

Tilintarkastuskertomuksen sisältö ja raportointivaatimukset määritellään myös laissa. Tilintarkastuskertomuksessa annetaan lausunto siitä antaako tilinpäätös noudatetun säännösten mukaisesti oikean ja riittävän kuvan tarkastetun yhteisön toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta tilanteesta, täyttääkö se lakisääteiset vaatimukset, onko toimintakertomus laadittu oikein ja ovatko toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen tiedot yhdenmukaisia. Lisäksi kertomuksessa tulee todeta, onko tilintarkastuksen yhteydessä havaittu olennaisia virheitä toimintakertomuksessa, ja jos yhteisön tai säätiön vastuullisista henkilöistä joku on syyllistynyt tekoon tai laiminlyöntiin, josta saattaa tulla seuraamuksia yhteisölle, tai rikkonut yhteisöä tai säätiötä koskevaa lakia, yhtiöjärjestystä, sopimusta tai muita sääntöjä. (Tilintarkastuslaki 1141/2015, 3 luku 5 §.) Lainsäädännössä on myös mainittu, että tilintarkastajan tulee noudattaa alan ammattieettisiä periaatteita ja velvoittaa tarkastajan noudattamaan hyvää tilintarkastustapaa. Lisäksi laissa määritellään tilintarkastajan riippumattomuusvaatimus. (Tilintarkastuslaki 1141/2015, 4 luku 1 §, 3 §.)

3.2 Kansainväliset tilintarkastusalan standardit ja säännökset

Maailmalla noudatetaan useita erilaisia lakeja ja säädöksiä, mutta tilintarkastuksen sääntely on osittain monikansallista. Suomessa Euroopan Unionin säännökset ovat tärkeässä osassa, mutta myös IFAC on merkittävä toimija. IFAC on laskentatoimen ammattilaisten ja tilintarkastajien kansainvälinen kattojärjestö, johon myös Suomen Tilintarkastajat ry kuuluu. (Horsmanheimo ym. 2016)

IFAC valmistelee standardeja ja ohjeita, joihin kuuluvat muun muassa eettiset säännöt, kansainväliset laadunvalvontastandardit ja myös IFAC:in komitean IAASB:n antamat

toimeksiantostandardit. Näistä tilintarkastuksen näkökulmasta olennaisimmassa osassa ovat ISA-standardit, *International Standards on Auditing*, joita sovelletaan lakisääteiseen tilintarkastukseen. (Horsmanheimo ym. 2016) Lisäksi sovelletaan IFRS-standardeja, *International Financial Reporting Standards*, jotka ovat kansainvälisiä tilinpäätösstandardeja, joita on vuodesta 2005 alkaen noudatettu Euroopan unionin alueella listattujen ja julkisen edun kannalta merkittävien yhtiöiden tilinpäätöksessä. Suomessa IFRS-standardien noudattaminen on sallittua myös muille. (Suomen Tilintarkastajat ry 2022.)

Suomessa kansainväliset tilintarkastusstandardit ovat osa hyvää tilintarkastustapaa. Kansainväliset IAASB:n antamat ohjeet eivät kuitenkaan ohita paikallisia säännöksiä. IAASB:n standardit koskevat menneitä aikaa koskevan taloudellisen informaation tilintarkastusta tai muuhun informaatioon liittyviä varmennustoimeksiantoja. (IAASB 2020.)

Kansainväliset tilintarkastusalan standardit koostuvat ISA- ISRE-, *International Standard on Review Engagements*, ISAE-, *International Standard on Assurance Engagements*, ja ISRS-, *International Standard on Related Services*, -standardeista, sekä ISQC 1, *International Standard on Quality Control 1*, laadunvalvontastandardeista. ISA-standardit ovat tilintarkastusstandardeja menneitä aikaa koskevan taloudellisen tilintarkastuksen tekemiseen. ISRE- standardit ovat kansainvälisiä yleisluontoista tarkastusta koskevia standardeja, joita käytetään menneitä aikaa koskevan taloudellisen informaation yleisluontoisessa tarkastuksessa. ISAE-standardit koskevat muita varmennustoimeksiantoja, ja ISRS-standardit koskevat liitännäispalveluita. ISQC 1 standardi on puolestaan itse tilintarkastusyhteisöjä koskeva laadunvalvontastandardi. (International Auditing and Assurance Standards Board 2020.)

Tässä opinnäytetyössä käsitellään työskentelyä listaamattomien yritysten ja voittoa tavoittelemattomien yhdistysten parissa, joten ISA-standardit ovat olennaisimmassa osassa työtehtävien kannalta.

ISA-standardit

ISA-standardit määrittävät, että tilintarkastuksessa lausunnon perustaksi hankitaan kohtuullinen varmuus tilinpäätöksen oikeellisuudesta kokonaisuutena. Kohtuullisella varmuudella tarkoitetaan sitä, että tilintarkastaja hankkii tarpeellisen määrän tarkastusevidenssiä, alentaakseen virheellisen lausunnon riskiä. Ehdotonta varmuutta ei kuitenkaan vaadita, koska tilintarkastukseen kuuluu luontaisia rajoitteita, joitten takia tilintarkastusevidenssi on vakuuttavaa, eikä täydellisen varmuuden antavaa. (IAASB 2020.)

IAASB:n (2020) mukaan ISA-standardien sisällön tavoitteet ja vaatimukset tukevat tilintarkastajaa kohtuullisen varmuuden hankkimisessa. Ne myös edellyttävät, että tarkastaja säilyttää ammatillisen skeptisyyden ja käyttää ammatillista harkintaa koko tilintarkastusprosessin läpi. Tähän liittyy muun muassa väärinkäytöksestä tai virheestä johtuvien olennaisen virheellisyyden riskien analysointi ja arvioituihin riskeihin vastaaminen asianmukaisilla toimenpiteillä. (IAASB 2020.)

Tilintarkastuksessa on noudatettava kaikkia sen kannalta relevantteja ISA-standardeja, ja tästä syystä tilintarkastajalla tulee olla ymmärrys ISA-standardien koko tekstistä. Tilintarkastaja ei saa tilintarkastuskertomuksessa mainita noudattaneensa ISA-standardeja, ellei kaikkia standardin vaatimuksia ole noudatettu. (IAASB 2020.)

3.3 IESBA:n ammattieettiset periaatteet ja säännöt

IESBA (2021) julkaisee kansainväliset tilintarkastusalan eettiset säännöt ja periaatteet, joiden noudattaminen kuuluu myös lain määrittämään hyvään tilintarkastustapaan. Tilintarkastusalalla eettisiä peruseriaatteita on viisi: rehellisyys, objektiivisuus, ammatillinen pätevyys ja huolellisuus, salassapitovelvollisuus ja ammatillinen käyttäytyminen (IESBA 2021).

Rehellisyys tarkoittaa, että tilintarkastusammattilaisen on oltava kaikissa ammattiin liittyvissä suhteissa ja liikesuhteissa suora ja vilpitön. Se tarkoittaa myös tasapuolisuudessa ja totuudenmukaisuudessa pysymistä, ja sitä että toimitaan asianmukaisesti myös painostuksen alla, tai vaikka rehellisyydestä saattaisi seurata negatiivisia seurauksia. (IESBA 2021.)

Objektiivisuudella tarkoitetaan sitä, että ammatillista harkintaa tai liiketoimintaan liittyvää harkintaa tulee käyttää ilman että siihen vaikuttavat ennakoasenteet, eturistiriidat tai henkilöiden, organisaatioiden, teknologian tai muiden tekijöiden liiallinen vaikutus. Tilintarkastajan tulee olla ottamatta vastaan ammatillista toimeksiantoa, jos jokin olosuhde vaikuttaa hänen objektiivisuuteensa. (IESBA 2021.)

Ammatillisen pätevyyden ja huolellisuuden periaatteen mukaan tilintarkastusammattilaisen tulee hallita ja ylläpitää riittävää ammatillista tietoa ja taitoa ja toimittava tunnollisesti, seuraten soveltuvia standardeja ja säännöksiä. Tunnollisuus velvoittaa myös toimimaan perusteellisesti ja oikea-aikaisesti. (IESBA 2021.)

Salassapitovelvollisuus velvoittaa tilintarkastusammattilaisen pitämään ammattiin liittyvien suhteiden ja liikesuhteiden perusteella saatu tieto luottamuksellisena. Salassapitovelvollisuus tukee tiedon vapaata kulkua asiakkaalta tai tilintarkastajalle, ja

täten palvelee myös yleistä etua. (IESBA 2021.) Ammatillisen käyttäytymisen periaate puolestaan velvoittaa tilintarkastusammattilaisen noudattamaan säädöksiä ja määräyksiä, käyttäytymään tavalla, joka on yhdenmukainen sen kanssa, että ammattikunnalla on velvollisuus toimia yleisen edun mukaisesti, ja välttää ammattikunnan maineeseen kielteisesti vaikuttavaa toimintaa. (IESBA 2021.)

3.4 Koulutus

Viralliseen tilintarkastajantutkintoon vaaditaan sekä koulutusta että työkokemusta tilintarkastuksen assistenttina. Suomessa patentti- ja rekisterihallitus vastaa tilintarkastajavalvonnasta ja järjestää vuosittain tilintarkastajantutkintojen kokeet. Tilintarkastajantutkintoja on kolme, perustutkinto, eli HT-tutkinto, ja erikoistumistutkinnot, eli JHT- ja KHT- tilintarkastajantutkinnot. JHT-tutkinto on julkishallinnon ja -talouden tilintarkastajan erikoistumistutkinto, kun taas KHT-tutkinto on yleisen edun kannalta merkittävän yhteisön tilintarkastajan erikoistumistutkinto. (Suomen Tilintarkastajat ry 2020b.)

Perustutkinto, eli HT-tutkinto vaatii suorittajaltaan vähintään alemman korkeakoulututkinnon ja tarvittaessa myös lisäopintoja, mikäli tutkinto ei sisällä kaikkia vaadittavia kursseja. HT-tutkinto edellyttää vähintään 52 opintopistettä tilintarkastuksen ja laskentatoimen opintoja, 22 opintopistettä kauppa- ja taloustieteen opintoja sekä 22 opintopistettä oikeustieteen opintoja. (Patentti- ja rekisterihallitus 2022a.) Lisäksi HT-tutkintoon hakeutuvalla tulee olla vähintään kaksi vuotta työkokemusta tilintarkastuksen ja laskentatoimen tehtävissä. Ennen tutkinnon hyväksymistä, työkokemusta tulee olla kertynyt jo kolme vuotta. (Patentti- ja rekisterihallitus 2022b.)

Patentti- ja rekisterihallituksen (2022c) mukaan KHT-tutkintoon osallistujalla tulee olla suoritettuna HT-tutkinto. Myös ylempi korkeakoulututkinto vaaditaan, ellei osallistuja ole työskennellyt päätoimisena HT-tilintarkastajana neljää vuotta. JHT-tutkinnossa puolestaan vaaditaan ylemmän korkeakoulututkinnon lisäksi joko julkissektorin opintoja, tai työskentelyä julkishallinnon- tai talouden tarkastustehtävissä vuoden ajalta (Patentti- ja rekisterihallitus 2022d).

3.5 Tilintarkastuksen vaiheet

Tilintarkastusprosessin aikana on tarkoitus kerätä tilintarkastusevidenssiä, jonka avulla voidaan varmistua tilinpäätöksen oikeellisuudesta, ja antaa sen pohjalta tilintarkastuskertomus. Tilintarkastuksessa tulee ISA 200 standardin mukaan noudattaa kaikkia sen kannalta olennaisia ISA-standardeja. (Halonen ym. 2010.)

Noudattamalla määriteltyä prosessia, voidaan varmistua siitä, että kaikki tarpeelliset tarkastusvaiheet tulevat tehdyksi. Yleensä tilintarkastukseen voidaan katsoa kuuluvan kolme vaihetta, jotka ovat suunnittelu, toteutus ja päättäminen. (Halonen ym. 2010.)

3.5.1 Suunnittelu

Tomperin ym. (2018) mukaan suunnittelu on tärkeä osa tilintarkastusprosessia. Huolellisella suunnitelmalla varmistutaan siitä, että oleellisiin asioihin kiinnitetään riittävästi huomiota, riskit havaitaan ja työ saadaan resursoitua oikein, jotta pysytään vaaditussa aikataulussa. Suunnitteluvaihe vaatii paljon tiedonkeruuta, ja se on jatkuva prosessi, jota ei pelkästään suoriteta ennen toimeksiannon alkamista, vaan myös sen aikana, ja jatkuvasti niin kauan kuin tarkastettava entiteetti on tilintarkastajan tai tilintarkastusyhteisön asiakkaana. (Tomperi ym. 2018.)

ISA 315 standardi *Olellisuuden virheellisuuden riskien tunnistaminen ja arvioiminen* sisältää suurimman osan suunnitteluvaiheen säädöksistä. ISA 315 standardi uudistui vuonna 2019, ja astui voimaan 15.12.2021 jälkeen alkaneiden tilikausien tarkastuksissa, eli pääosin vuodelle 2022. (Laine 2022.) ISA 315 on laajin ISA-standardi, ja siinä kuvataan perusteellisesti, mitä kaikkea suunnitteluvaiheessa tulee ottaa huomioon. Riskien arviointi on suunnitteluvaiheen tärkeimpiä osa-alueita, ja suunnitelman laatimisessa vaaditaan työpanosta tilintarkastustiimin kokeneemmilta henkilöiltä. (Halonen ym. 2010)

Myös ISA 300:n mukaan, tilintarkastukselle tulee tehdä yleissuunnitelma, jossa otetaan huomioon tarkastettavan organisaation toiminnan luonne ja toimintaympäristö, riskit ja olellisuus, sisäiset kontrollit, kirjanpitojärjestelmä, itse työn resursointi, ohjaaminen ja valvonta, sekä mahdolliset muut ajankohtaiset toimintaan vaikuttavat asiat. Yleissuunnitelman laajuus riippuu tarkastettavan organisaation koosta ja vaativuudesta. (Tomperi ym. 2018.)

Yleissuunnitelman jälkeen tehdään yksityiskohtaisempi tilintarkastussuunnitelma, jossa määritellään mitä toimenpiteitä tulee suorittaa riittävän evidenssin saamiseksi, ja tilintarkastusriskin hyväksyttävän tason saavuttamiseksi. Riittävien toimenpiteiden määrittelemiseksi, tilintarkastajan tulee ISA 315:n mukaan muodostaa ajantasainen kuva tarkastettavan organisaation toiminnasta, strategiasta, toimintaympäristöstä ja sisäisistä kontroleista. Tilintarkastussuunnitelmaa tulee päivittää myös tarkastuksen aikana, mikäli kerätty evidenssi sitä vaatii. (Tomperi ym. 2018.)

3.5.2 Toteutusvaihe

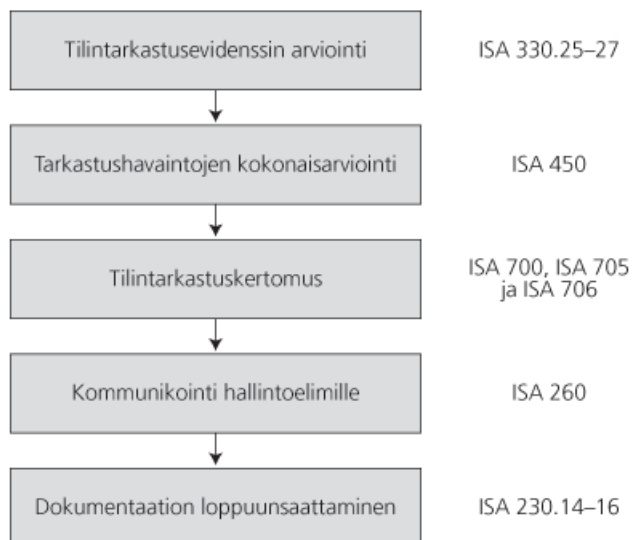
Pienissä organisaatioissa koko tilintarkastus voidaan usein suorittaa tilinpäätöksen jälkeen, mutta suuremmissa organisaatioissa yhtiön toimintoja ja prosesseja tarkastetaan usein jo tilikauden aikana. Tilintarkastaminen ei yleensä tarkoita yhtiön kaikkien kirjanpitositteiden läpikäyntiä, paitsi ehkä pienimmissä säätiöissä ja asunto-osakeyhtiöissä. Tarkastettavan materiaalin määrä riippuu tarkastuksen kohteen laajuuden lisäksi myös siitä, kuinka hyvät sisäiset kontrollit sillä on käytössä. Tarkastettavien kohteiden valinnassa huomioidaan olennaisuus ja asiaan liittyvät mahdolliset riskit. Tarkastettavia tapahtumia voidaan valita myös erilaisin otantamenetelmin. (Tomperi ym. 2018.)

Tilikauden aikana tarkastusta voidaan suorittaa toimintokohtaisesti, esimerkiksi tarkastamalla liikevaihtoa ja myyntisaamisia, ostoja ja ostovelkoja, käyttö- ja vaihtomaisuutta, palkkoprocesseja sekä varojen hallintaa. Tavoitteena toimintojen tarkastamisessa on varmistua organisaation sisäisten prosessien ja kontrollien toimivuudesta. Jos sisäiset kontrollit ovat tilintarkastajan ammatillisen harkinnan pohjalta riittämättömiä, suoritetaan aineistolle tarvittavat määrät lisätarkastusta, jotta voidaan varmistua kirjanpidon oikeellisuudesta. Tilintarkastajan on myös arvioitava organisaation hallinnon toimintaa ja raportoitava heille havaituista pienistä sisäisiin kontroleihin liittyvistä virheistä. Mikäli tilintarkastajaa havaitsee suuria puutteita sisäisissä kontroleissa, ja ei katso johdon täyttävän valvontavelvollisuuksia riittävästi, tulee tästä esittää huomio tilintarkastuskertomuksessa. (Tomperi ym. 2018.)

Tilikauden aikana tehtyjen kontrollien testaamisen ja aineistotarkastuksen aikana kerätty evidenssi vaikuttavat arvioon siitä, minkälainen olennaisen virheellisuuden todennäköisyys tilinpäätökseen sisältyy. Virheellisuuden todennäköisyys vaikuttaa siihen, minkälaisia toimenpiteitä itse tilinpäätöksen tarkastuksessa suoritetaan, että voidaan varmistua sen oikeellisuudesta. (Halonen ym. 2010.) Eri toimintojen tarkastamista käsitellään tarkemmin tämän opinnäytetyön tutkimusmateriaalin analysoinnin yhteydessä.

3.5.3 Tilinpäätös ja tilintarkastuskertomus

Halosen (2010) mukaan tilintarkastuksen päättämisen vaiheessa tarkastuksen aikana kerätty evidenssi arvioidaan ja siitä tehdään johtopäätökset, mahdolliset havainnot kommunikoidaan hallinnolle ja tilintarkastuskertomus ja dokumentaatio viimeistellään. Useat eri standardit määrittävät tilintarkastuksen päättämisen vaiheen eri osioita, kuten esitetään kuviossa 2.

Kuvio 2. Tilintarkastuksen päätösvaihe ja siihen liittyvät ISA-standardit (Halonen 2010)

Tilintarkastus kattaa organisaation kirjanpidon, tilinpäätöksen ja hallinnon tarkastamisen. Tilinpäätöksen tulee antaa riittävä ja oikea kuva organisaation taloudellisesta tilanteesta ja tuloksesta ja tilintarkastuksen tehtävänä on varmistua siitä, että tilinpäätöksessä ilmaistut tiedot täyttävät nämä vaatimukset. Se mitä tilinpäätöksen tulee sisältää, riippuu organisaation toiminnasta, tyypistä ja laajuudesta, ja sen sisältöä määrittelevät lait, säädökset ja standardit. (Tomperi ym. 2018.)

Tilintarkastuskertomus on tilintarkastuksen ulospäin näkyvä osa. Tilintarkastaja antaa lausunnon siitä, onko tilinpäätös noudatetun säännösten mukainen, ja antaako se riittävän ja oikeellisen kuvan organisaation tilanteesta. Tilintarkastuskertomus puolestaan pohjautuu tilintarkastusevidenssiin, joka tilinpäätöksen ja kirjanpidon tarkastamisen yhteydessä on hankittu. ISA 500:n mukaan, tilintarkastuskertomuksessa tulee ottaa kantaa liiketapahtumiin ja muihin tapahtumiin. Tapahtumien tarkastamisen kannalta olennaiset asiat ovat se, ovatko tapahtumat todellisia, onko kaikki tapahtuneet liiketapahtumat kirjattu, onko ne kirjattu oikein, ja onko tapahtumat luokiteltu ja kohdistettu oikeille tileille. (Tomperi ym. 2018.)

Toinen ISA 500 standardin mukainen vaatimus on tilinpäätöksessä esitettyjen tilien saldot, joiden osalta tulee varmistua siitä, että ilmoitetut varat ja velat ovat todellisia, organisaation hallinnassa ja sille kuuluvia, niiden täydellisyyttä ja arvostuksen ja jaksotuksen oikeellisuutta. Myös tilinpäätöksen esittämistapaan ja sisältöön tulee tilintarkastuskertomuksessa ottaa kantaa. Tilintarkastajan tulee varmistaa, että tilinpäätöksellä ilmoitetut oikeudet, velat ja varat kuuluvat kyseiselle organisaatiolle, että

tilinpäätöksellä on esitetty kaikki siinä vaadittavat tiedot ja että tiedot on esitetty selkeästi ja ymmärrettävästi. (Tomperi ym. 2018.)

3.6 Alan tulevaisuuden näkymät

PwC Suomen Yritysvastuukatsauksen (2022) mukaan, teknologian murros, ilmastonmuutos, säröilevä geopolitiikka ja COVID-19 pandemian vaikutukset ovat merkittävimpiä asioita, joita maailma, ja sen myötä myös yritys kohtaa. Kuten kaikilla aloilla, myös tilintarkastuksessa ulkoisten tekijöiden vaikutukset ja niihin varautuminen ovat suurimpia vaikuttajia alan yritysten toiminnassa. Tilintarkastuksessa toimialan sääntely ja digitalisaatio ovat muutoksen keskeisiä tekijöitä. (PwC Suomi 2022).

Erityisesti COVID-19 pandemia aiheutti nopean ja suuren muutoksen siinä, kuinka tilintarkastusta tehdään, ja toi mukanaan joustavampia ja entistä enemmän teknologiaan nojaavia toimintatapoja. Joustavuus ja lisääntynyt etätyö ovat todennäköisesti tulleet jäädäkseen ja teknologia kehittyä jatkuvasti vastaamaan etätarkastuksen tarpeita. Tilintarkastuksessa tarvitaan myös entistä enemmän data analyysiä ja digitaalisia työkaluja tarkastuksen tehostamiseksi, sillä myös tarkastettavan datan määrä kasvaa. Alalla tarvitaan työvoimaa, jolla on entistä paremmat tietotekniset taidot. Talousalan osaajien lisäksi, tilintarkastusyhteisöissä tarvitaan myös teknistieteellisten alojen ammattilaisia vastaamaan lisääntyvän digitalisaation haasteisiin. (Kostem 2021.)

Kauppakamareiden kyselyn mukaan kolme neljästä suomalaisesta yrityksestä kokee pulaa työvoimasta. Tutkimuksen mukaan yritykset näkevät työvoimapulan hidastavan kasvua, ja ongelman arvioidaan lisääntyvän lähivuosien aikana. (Keränen 2021.) Työvoimapulan lisäksi puhutaan osaajapulasta, jolloin avoimia työpaikkoja ei saada täytettyä, koska työmarkkinoilla ei ole saatavilla riittävän osaamistason omaavaa työvoimaa (Alasalmi ym. 2022, 5). Myös tilintarkastusalalla havaittu tarkastajien määrän lasku ja ikärakenne aiheuttavat työvoima- tai osaajapulaa, kasvavan työmäärän ja tehtäväkentän laajenemisen takia (Raitio 2022).

Vastuullisuusraportointi

EU:n kestävyysraportointidirektiivi laajentaa vastuullisuusraportointia koskevan velvollisuuden tämänhetkisestä noin 11 000 yrityksestä noin 50 000:n yritykseen EU:n alueella. Direktiivi ei koske suoraan suurinta osaa listaamattomista yrityksistä, mutta sen vaikutukset näkyvät niissäkin toimitusketjujen, asiakkuuksien ja rahoituskriteerien kautta. (Hakola 2021) Suomessa vastuullisuusraportointivelvollisuus tulee koskemaan noin 600–800 yritystä. Kaikkien listautuneiden yritysten lisäksi, velvoite koskee myös yrityksiä, jotka täyttävät vähintään kaksi seuraavista rajoista:

- yli 250 työntekijää
- yli 40 miljoonan euron liikevaihto
- yli 20 miljoonan euron tase

(Mustalahti.)

Direktiivi edellyttää raportin varmennusta riippumattoman kolmannen osapuolen toimesta. Yksi vastuullisuusraportoinnin lähtökohdista on siis se, että raportissa oleva tieto on varmennettavissa ja sitä varten on kerätty riittävästi dataa. Erilaisten tunnuslukujen ja mittareiden seurannan lisäksi, vastuullisuusdirektiivi vaatii niin kutsuttua kaksinkertaista olennaisuutta. Kaksinkertaisella olennaisuudella tarkoitetaan sitä, että yrityksen tulee entistä tarkemmin tunnistaa ja analysoida sekä niitä riskejä, joita sen oma toiminta aiheuttaa vastuullisuuden näkökulmasta, kuin myös sitä, miten eri vastuullisuuteen liittyvät asiat vaikuttavat sen toimintaan, oli kyse sitten ihmisoikeuksista tai luonnon monimuotoisuudesta. (Mustalahti.)

Myös Suomen Tilintarkastajat Ry:n entinen puheenjohtaja Maria Grönroos sanoo Suomen Tilintarkastajien haastattelussa, että vastuullisuus on megatrendi, joka näkyy suomalaisten yritysten toiminnassa, ja vastuullisuusasioiden varmennuspalveluissa on tilintarkastajille luvassa runsaasti työtä (Suomen tilintarkastajat 2020).

Vastuullisuusraportin varmentamisen tarkoitus on lisätä luotettavuutta ja vertailukelpoisuutta. Tilintarkastajan näkökulmasta, vastuullisuusraportoinnin varmentaminen ei sinänsä ole uusi asia, sillä kestävyysliittymiä varmennuspalveluita on ollut tarjolla jo kahden vuosikymmenen ajan, ja kestävyysliittymiä ESG-standardeja on kehitetty. Kasvavaan vastuullisuusraportoinnin varmentamisen tarpeeseen vastatakseen, tilintarkastajien on kehitettävä laadunhallintajärjestelmiä myös laajaan kestävyysraportointiin liittyen. (Aspholm 2022.)

Aspholm (2022) raportoi Suomen Tilintarkastajien artikkelissa Accountancy Europe:n kokoamia näkökulmia liittyen vastuullisuusraportoinnin muutoksiin ja sen vaikutuksiin tilintarkastusalalla. Usein esimerkiksi tulevaisuuteen liittyvää tietoa varmennetaan rajoitetulla varmuudella tehtävässä toimeksiannossa. Kestävyysraportointiin liittyen, tärkeitä asioita tilintarkastuksessa ovat muun muassa ymmärtää yrityksen ominaisuudet ja kestävyysasioihin liittyvät riskit, vaikutukset ja mahdollisuudet. Tilintarkastajan tulee myös analysoida tarkastettavan kohteen vastuullisuuteen liittyviä prosesseja ja sitä, mitkä ovat olennaisia kestävyysraportoinnissa. Kuten taloudellisenkin tiedon tarkastamisessa, myös vastuullisuustarkastuksessa kerättyä evidenssiä verrataan sisäisistä ja ulkoisista saatuun näyttöön, arvioidaan tietojen täydellisyyttä, oikeellisuutta ja puolueettomuutta. Tulevaisuuteen liittyvissä tiedoissa, varmennuksella ei niinkään varmenneta lausumien

sisältöä, mutta tarkastetaan että tiedot on laadittu perustellusti ja asianmukaisesti ja seuraten standardien vaatimuksia. (Aspholm 2022.)

Vastuullisuusraportointi on siis selkeästi kasvava osa varmennuspalveluja ja vaatii jatkuvaa kehitystä tilintarkastusalan yrityksiltä. Deloitte raportoi kehittävänsä yhdessä SAP toiminnanohjausjärjestelmän kanssa erilaisia analytiikkatyökaluja kestävyysraportoinnin automatisointiin (Palin 2022). EY tuo esiin konsultointipalvelut tärkeänä osana kestävyysraportointia varmennuksen lisäksi muun muassa kestävyysstrategian luomisessa ja toteuttamisessa (Charpentier ym). PwC Suomi tarjoaa konsultointipalvelujen lisäksi myös GRI sertifioituja vastuullisuusraportointikoulutuksia ainoana suomessa. GRI eli Global Reporting Initiative on maailman laajimmin käytetty yhteisvastuullisuusraportointistandardi. (PwC Suomi.) PwC kertoo myös yritysvaluukatsauksessaan järjestävänsä ESG (*Environmental, Social and Governance*) -koulutusta koko henkilöstölleen (PwC Suomi 2022). Alan suuret toimijat ovat siis selkeästi jo huomioineet vastuullisuusraportointiin liittyvät mahdollisuudet ja alkaneet vastaamaan kysyntään erilaisilla palveluilla.

Työvoimapulan haasteisiin vastaaminen

Työvoimapula on Raition (2022) mukaan yksi tilintarkastusalan merkittävistä asioista tulevaisuuden kannalta. Väestön ja työvoiman ikääntymisen lisäksi, myös juuri esimerkiksi vastuullisuusraportointi ja standardien vaatimusten kehittyminen ovat lisänneet työn määrää alalla (Raitio 2022). Yksi tärkeistä kysymyksistä alalla on kuinka houkutella osaavaa työvoimaa alalle, ja kuinka jo rekrytoidut työntekijät saadaan sitoutettua pysymään työyhteisössä.

Rekrytoinnissa työkuulttuurilla on suuri merkitys, kun kilpailu osaajista alalla kasvaa. Sen lisäksi että yrityskulttuurin rakentaminen vaatii yritykseltä tietoista työtä, myös sen viestiminen on olennaisessa osassa puhuttaessa työvoimasta. Hyvä työnantajamielikuva houkuttaa hakijoita. Yksi sen näkyvimmistä osista ovat yrityksen arvot, ja niiden kommunikointi potentiaalisille hakijoille. (Eilakaisla 2021.)

KPMG kertoo avoimuusraportissaan (2021, 22) hyödyntävänsä yhteistyötä alan oppilaitosten kanssa rekrytoinnissa. Olennaisimmat asiat, joita yhtiö tuo avoimuusraportissaan esiin liittyen työyhteisöön, ovat monimuotoisuusstrategia, yhteisöllisyys, turvallisuus, etenemismahdollisuudet ja palkitseminen (KPMG 2022, 23).

Myös PwC:n yritysvaluukatsaus (2022, 27) tuo esiin aktiivisen rekrytoinnin tarpeen. PwC Suomi raportoi tunnistavansa tarpeen panostaa aiempaa enemmän juuri työnantajaviestintään, sillä rekrytointitavoitteet eivät olleet edellisen tilikauden aikana täyttyneet. Opiskelijoiden rekrytointi trainee-ohjelman kautta on myös osa PwC:n

rekrytointiprosessia. Yhteisö tuo raportissaan esiin *Caring for people* -henkilöstöstrategian, jonka keskeisiä osa-alueita ovat ura ja kehittyminen, johtaminen, mukaan ottava työyhteisö ja kestävä ura. Inklusiivisuus ja monimuotoisuus ovat myös vahvasti esillä yhteisön raportissa. (PwC Suomi 2022, 27–32.) Suuret tilintarkastusyhteisöt ovat siis selkeästi havainneet arvojen ja työnantajamielikuvan merkityksen rekrytinnissa ja osaavan työvoiman sitouttamisessa.

4 Päiväkirjan viikoittainen analyysi ja tilintarkastuksen osa-alueet

4.1 Päiväkirjamateriaalin kerääminen ja analysointi

Lähdemateriaalina tässä opinnäytetyössä käytetään alan kirjallisuuden lisäksi kymmenen viikon autoetnografisen tutkimusjakson aikana kerättyä päiväkirjamateriaalia, joka toimii opinnäytetyön pohjana. Päiväkirjamateriaalia kerätään jokaisena työpäivänä kymmenen viikon ajan tilintarkastustehtävistä. Päivittäisten merkintöjen lisäksi tuotettu materiaali analysoidaan viikoittain, kiinnittäen huomiota työn haasteisiin ja niissä kehittymiseen ja lisäksi viikoittain keskitytään tilintarkastuksen eri osa-alueisiin.

Tutkimusjakson päätteeksi koko kerätty materiaali käydään läpi ja siitä tuotetaan yhteenveto. Yhteenvedossa pohditaan taitojen kehittymistä, kehityskohteita ja myös sekä henkilökohtaiseen että alan tulevaisuuteen liittyviä havaintoja.

4.2 Vaihto-omaisuus

Ensimmäinen viikko oli hieman normaalista poikkeava inventaarioihin osallistumisen sekä joulutauon vuoksi. Suurin osa kokeneemmasta väestä osastolla oli vielä lomilla, joten nuoremmille oli järjestetty pääosin itsenäisesti tehtävää työtä koko viikolle. Vuodenvaihde on yleistä aikaa tilinpäätösinventaarioille, joista kahteen osallistuin vuoden ensimmäisellä työviikolla.

Ensimmäinen inventaario, johon osallistuin ei tuottanut riittävää evidenssiä asiakkaasta johtuvista syistä, joten jää vielä nähtäväksi, suoritetaanko lisätoimenpiteitä vai mukautetaanko kertomusta. Kyseessä ei kuitenkaan ollut oman toimipisteeni toimeksianto, vaan työ suoritettiin toisessa maassa sijaitsevan tilintarkastusyhteisön puolesta. Toisen inventaarion tulokset tuottivat riittävän evidenssin, ja pystyttiin kohtuullisella varmuudella toteamaan vaihto-omaisuuden olevan oikein määritelty. Muut viikon työt eivät olleet varsinaista tarkastustyötä, vaan lähinnä datan siirtoa, joten näihin eivät suoraan mitkään standardit vaikuta, mutta toki esimerkiksi tietosuojaan liittyviin asioihin on tärkeä kiinnittää huomiota.

Suoritin viikolla lisäksi hieman koulutuksia, joissa käsiteltiin tilintarkastuksen yleisiä eettisiä sääntöjä vuosittaisena kertauksena, sekä myös yhtiön omaa *Code of Conduct* säännöstöä. Tämä koulutus on koko globaaliin verkoston henkilökunnalle pakollinen. Lisäksi toinen samantyyppinen kaikille pakollinen koulutus koski tietosuojaa, sillä kyberhyökkäykset ja datavarkaudet ovat digitalisaation lisääntyessä yleistyneet, ja tietosuoja on isossa luottamuksellista tietoa käsittelevässä yrityksessä erittäin tärkeää. Koulutuksessa myös

painotettiin sitä, että ei tarvita kuin yksi virhe, joka voi jo johtaa suuriin rahallisiin ja imagollisiin menetyksiin.

Tulevaisuuden kannalta, tämänkaltaiset koulutukset ovat välttämättömiä, sillä riskit esimerkiksi tietosuojan ja kyberturvallisuuden puolella kasvavat jatkuvasti, kuin myös sosiaalinen tarve toimia vastuullisesti yhteisön joka tasolla. Laajoilla koulutuksilla saadaan pidettyä suuri maailmanlaajuinen yhteisö ajan tasalla nopeasti muuttuvassa toimintaympäristössä ja valmiina vastaamaan tulevaisuuden haasteisiin.

Ensimmäisellä viikolla olennaisiin taitoihin, joita työssä vaaditaan, kuului ehdottomasti itseohjautuvuus ja kyky arvioida itsenäisesti vastaantulevien havaintojen oikeellisuutta. Myös vuorovaikutustaidot olivat asiakaskontaktien takia tärkeässä osassa.

Inventaario-tarkastusta suoritetaan, jos yrityksen vaihto-omaisuus on tilinpäätöksen kannalta olennainen. ISA 501.4 mukaan tilintarkastajan tulee kerätä tilintarkastusevidenssiä vaihto-omaisuuden olemassaolosta ja tilasta. Tämä tehdään olemalla fyysisesti läsnä inventoinnissa, ja muun muassa laskemalla ennalta määritelty määrä tuotteita ja vertaamalla niitä yrityksen laskennan tuloksiin, sekä tarkastamalla inventoitavan omaisuuden kuntoa ja arvostusta. Inventaariossa mukana olemisen tarkoituksena on myös arvioida johdon antamia ohjeita vaihto-omaisuuden inventoinnin tulosten kirjaamisesta ja valovonnasta. Jos evidenssiä ei saada riittävästi, on tilintarkastuskertomusta standardin mukaan mukautettava. (IAASB 2020.)

Vaihto-omaisuus on monilla aloilla yksi taseen suurimmista eristä, joten tilintarkastajan tehtäviin kuulua varmistua, että varasto on oikein, sekä määrällisesti, että arvostuksen puolesta. Jo pienikin virhe suuren varaston arvostuksessa voi antaa virheellisen kuvan yrityksen tilinpäätöksessä. Varaston tarkastamisessa on otettava huomioon määrän ja arvostuksen lisäksi myös se, kuinka organisaation prosessit varastoinnissa toimivat ja kuinka varastoitavat tuotteet merkitään mahdolliseen materiaalinhallintajärjestelmään. Tilintarkastuksessa on tärkeää varmistua, että varaston kaikki nimikkeet on inventoitu riittävän usein, ja selvittää mistä mahdolliset inventointierot johtuvat. (Tomperi ym. 2018.)

4.3 Myynti ja myyntisaamiset

Toinen työviikko oli varsin tyypillinen traineen viikko tilintarkastajana. Työskentelin kahdessa eri asiakastoimeksiannossa, ja lisäksi kävin tekemässä uudelleen edellisellä viikolla epäonnistuneen inventaarion.

Viikon toimeksiantoihin kuului paljon kulujen ja tuottojen tarkastamista, jotta voidaan saada kohtuullinen varmuus siitä, että kirjanpito on näiden osalta oikeellinen. Tärkeitä taitoja

näiden tehtävien suorittamiseen ovat erityisesti tarkkuus ja ammatillisen skeptisyyden säilyttäminen. Erityisesti katkon tarkistamisessa ei tule luottaa siihen, että kirjanpito on tehty oikein. Katkoon voi liittyä kohonnut väärinkäytöksen riski, sillä yritysten johdolla voi olla syitä siirtää kuluja tai tuloja tilikaudelle, jolle ne eivät kuulu, esimerkiksi tuottavuuden parantamiseksi tilinpäätöksellä.

Viikon aikana työskentelin paljon itsenäisesti, sillä ensimmäisessä asiakastoimeksiannossa olin tällä viikolla ainoa tiimin jäsen, joka työskenteli sen parissa, toki kokeneemmat henkilöt olivat tarvittaessa opastamassa etänä. Toinen toimeksianto puolestaan oli täysin etänä, sillä olin apuna toisella paikkakunnalla toimivalle tiimille. Tällä viikolla tärkeimmät taidot työn onnistuneeseen suorittamiseen liittyen olivat tarkkuus, ammatillisen skeptisyyden säilyttäminen, itseohjautuvuus ja proaktiivisuus. Oman työn hallinta on tärkeää erityisesti silloin kun päivittäisen työkuorman laajuudesta on itse vastuussa.

Myynnin tarkastamista suoritetaan usein sekä tilikauden aikana, että sen päättymisen jälkeen. Myynnin tarkastamisen tavoitteena on varmistua tapahtumien oikeellisuudesta ja toteutumisesta, mutta sen yhteydessä tulee myös tarkkailla yrityksen sisäisen valvonnan toimivuutta väärinkäytösten välttämiseksi. Väärinkäytösriskit kasvavat esimerkiksi silloin kun yhtiössä syntyy vaarallisia työyhdistelmiä. Vaarallisilla työyhdistelmillä tarkoitetaan sitä, että myyntiketjussa sama henkilö ei voi olla vastuussa useammasta eri osa-alueesta, esimerkiksi myytävien tavaroiden käsittely, rahavarojen hoito ja kirjanpito pitäisi olla eri henkilöiden hallinnassa. Hyvin pienissä yhtiöissä tämä ei usein ole mahdollista, ja silloin myyntiin liittyy kohonnut väärinkäytöksen riski, mikä vaatii tilintarkastajaa lisäämään aineistotarkastuksen yksittäisten tapahtumien määrää. (Tomperi ym. 2018.)

Myynnin tarkastuksessa tulee kiinnittää huomioita myös hyvityslaskuihin, joilla tulee aina olla perustelu. On myös osa sisäisten kontrollien tarkastusta selvittää, kenellä organisaatiossa on valtuudet myöntää hyvityslaskuja. Hyvityslaskujen lisäksi myös myyntisaamiset tarkastetaan. Kirjanpidossa myyntilaskut kirjataan myyntireskontraan, ja erityisesti tilinpäätösvaiheessa on oleellista tietää avoimien myyntilaskujen määrä ja ikärakenne, se kuinka todennäköistä on, että niistä saatava tuotto toteutuu ja tarvitseeko tilinpäätökseen tehdä luottotappiokirjauksia. (Tomperi ym. 2018.)

ISA 560 standardi, joka koskee tilinpäätöspäivän jälkeisiä tapahtumia, vaikuttaa myös katkon tarkastamiseen. Tilintarkastuskertomus on aina päivätty, ja ISA 700 standardissa mainitaan, että tilintarkastuskertomuksen päiväyksen tarkoituksena on kertoa lukijalle, että tilintarkastaja on ottanut huomioon kyseiseen päivään mennessä tietoonsa saamien tapahtuneiden liiketoimien vaikutukset mukaan kertomuksessa. ISA 560 edellyttää, että tilintarkastajan tulee hankkia riittävästi evidenssiä, että voidaan todeta kaikkien

tilinpäätöspäivän ja tilintarkastuskertomuksen päiväyksen välillä tapahtuneet tilinpäätöksen oikaisemista tai lisätietojen esittämistä vaativien tapahtumien olevan havaitut. (International Auditing and Assurance Standards Board 2020.)

4.4 Hallinnon tarkastus

Kolmannella viikolla työyhteisöön liittyvät asiat ja vuorovaikutustaidot olivat esillä enemmän kuin aiempina viikkoina, sekä yrityksen sisällä, että asiakkaan kanssa. Tilintarkastuksen voisi olettaa olevan vain numeroiden tarkastusta, mutta työssä on oikeastaan yllättävän paljon asiakaskontakteja. Yrityksen tilanne ja kontrollit selviävät parhaiten johdon kanssa keskustelemalla, ja epäselvät asiat selvitetään hyvällä kommunikoinnilla. Tilintarkastus ei myöskään tarkoita, että tilintarkastaja pelkästään havainnoi virheet ja kirjaa ne tilintarkastuslausuntoonsa, vaan yleisemmin havainnoidut virheet raportoidaan johdolle, jotta ne voidaan korjata ennen tilinpäätöksen hyväksymistä.

Tällä viikolla osallistuin työyhteisön kehittämiseen liittyvään palaveriin, ja vierailin myös asiakkaan toimipisteellä, jossa koko tiimin voimin keskustelimme yhtiön johdon kanssa tilinpäätökseen liittyvistä asioista. Työskentelin vielä myös edellisellä viikolla aloittamani toimeksiannon parissa etänä, tarkastaen myyntisaamisia, myynnin katkoa ja henkilöstökuluja. Sain ensimmäisestä toimeksiannosta paljon hyvää palautetta, ja pääsin aloittamaan viikon toista toimeksiantoa hieman etuajassa.

Toisessa toimeksiannossa varausta ei ollut kuin kaksi päivää, vaikka tarkastettavaa oli aika paljon, ja emme suinkaan saaneet työtämme valmiiksi. Osaksi työtä hidastutti kirjanpitojärjestelmän tekniset ongelmat ja emme myöskään saaneet kaikkia tarvittavia materiaaleja asiakkaalta, eli loput työt tulee suorittaa muiden töiden ohessa myöhemmin.

Viikon entuudestaan hieman vieraampiin työtehtäviin kuuluivat myyntisaamisten ja lomapalkkavelan täsmäytykset ja muistioiden tarkastukset. Syksyllä näitä tehtäviä ei juuri tullut vastaan, sillä ne tehdään yleisesti vasta tilikauden päätyttyä. Muistiot tarkastetaan tilikauden päättyessä, sillä usein niihin sisältyy suuri väärinkäytösriski, esimerkiksi bonusjärjestelmän hyödyntämiseksi. Muistiotositteita ei myöskään monissa yrityksissä erikseen hyväksytetä, kuten ostolaskuja, jolloin väärinkäytöksen riski nousee. Tekemässäni tarkastuksessa ei syntynyt mitään erityisiä havaintoja, ja muistiotositteiden voitiin katsoa olevan oikein.

Viikon olennaisiin tarvittaviin taitoihin ja ominaisuuksiin kuuluivat vahvasti vuorovaikutustaidot, ammatillinen skeptisyys, tarkkuus, ja tällä kertaa myös vanhan järjestelmän takia hyvät IT-taidot. Toki IT-taitoja tarvitaan tilintarkastajan työssä muutenkin paljon, ja uusiin järjestelmiin pääsee tutustumaan jatkuvasti.

Muistiotositteiden tarkastaminen on osa hallinnon tarkastusta, jonka tarkoituksena on varmistaa, että organisaatio on toiminut lakeja ja säädöksiä, yhtiöjärjestystä ja omia sisäisiä yhtiökokousten päätöksiä noudattaen. Hallinnon tarkastuksen tarkoituksena ei ole tarkastaa kuinka hyvin johto toimii, vaan noudatetaanko yhtiössä siihen liittyviä ja yleisiä lakeja ja säädöksiä, ja huomioida mahdolliset vahingonkorvausvastuut, jos puutteita havaitaan. Tilintarkastuskertomuksessa on tuotava esiin, mikäli tarkastuksessa havaitaan, että joku yhtiön vastuuvollisista on laiminlyönyt tai rikkonut olennaisia sääntöjä, tai syyllistynyt muuhun vastaavaan tekoon, josta saattaa seurata vahingonkorvausvelvollisuus. (Tomperi ym. 2018.)

Hallinnon tarkastuksen osa-alueisiin kuuluu yhteisön kokousten pöytäkirjojen läpikäynti, joista tarkastetaan päätösten laillisuus, se onko säädösten mukaiset kokoukset pidetty aikataulussa, ja kaikki vaadittavat päätökset tehty. Myös pöytäkirjoissa tehtyjen päätösten toimeenpano tulee tarkastaa. Pöytäkirjoista voidaan myös saada tietoa yhteisön sisäisen valvonnan toimivuudesta. Sisäisen valvonnan raporttien ja informaatiojärjestelmien toiminnan luotettavuuden tarkastaminen on myös osa hallinnon tarkastusta. (Tomperi ym. 2018.)

Muita hallinnon tarkastuksen osa-alueita ovat esimerkiksi rekisteri-, vero- ja viranomaisasioiden tarkastus ja mahdollisten osakas-, osake- tai jäsenluetteloiden tarkastus. Lisäksi organisaation merkittävät sopimukset, lähipiiritapahtumat ja varainhoitoon, vakuutuksiin ja riskienhallintaan liittyvät asiat kuuluvat hallinnon tarkastukseen. (Tomperi ym. 2018.)

4.5 Liiketoiminnan ostot

Neljännän havainnointiviikon asiakas oli entuudestaan tuttu, sillä olin ollut mukana tiimissä jo tilikaudenaikaisessa tarkastuksessa syksyllä. Luvassa on tavallista pidempi toimeksianto, johtuen asiakasyhtiön laajuudesta ja lukuisista tytäryhtiöistä.

Toimeksiannon ensimmäisen viikon tärkeimpiin asioihin lukeutui muun muassa materiaalin tarpeen kartoittaminen, jotta tarkastus saadaan suoritettua määräajassa loppuun. Usein tarkastusmateriaalien saamisessa asiakkaalta saattaa kestää useita päiviä, joten haluttiin välttää tilanne, jossa emme pääse eteenpäin materiaalien puuttuessa.

Toinen tärkeä osa viikon työtä oli valmistautuminen seuraavan viikon asiakastapaamiseen. Tätä varten kerättiin huomioita ja havaintoja, ja alustettiin työpapereita, jotta kommunikointi asiakkaan kanssa paikan päällä sujuu seuraavalla viikolla tehokkaasi, ja mahdollisimman moneen kysymykseen saadaan vastaus. Työtehtävät eivät olleet uusia, joten ne sujuivat

ongelmitta, toki joidenkin haastavampien epä johdon mukaisuuksien esille tullessa konsultoin kokeneempia työntekijöitä.

Tiimityöskentely oli tällä viikolla suuremmissa roolissa kuin vuoden aikaisemmillä viikoilla, jolloin olin tehnyt paljon työtä itsenäisesti ja ilman tiimin läsnäoloa. Tällä viikolla puolestaan olimme useamman päivän työskentelemässä yhdessä projektihuoneessa, jonka lisäksi järjestimme lyhyehköjä tilannepalavereita. Itse tarkastustyössä tarkkuus on jatkuvasti tärkeässä roolissa.

Osa viikon töistä koski myös ostojen tarkastusta, jota tehdään sekä tilikauden aikana, että tilinpäätösvaiheessa. Ostojen tarkastuksessa tärkeää on saada selville, että organisaation kuluksi kirjaamat ostolaskut koskevat vain yrityksen vastaanottamia tavaroita tai palveluita, jotka on hankittu yrityksen toimintaa varten (Tomperi ym. 2018).

Kuten myyntitoiminnassa, myöskään ostotoiminnassa liiketoimintaprosessin peräkkäiset osat eivät saisi olla yhden henkilön vastuulla, tai syntyä niin sanottu vaarallinen työyhdistelmä. Ostolaskuissa tarkastus ja hyväksyntä ovat tärkeitä sisäisen kontrollin osia, ja samaa organisaatioissa tulisi olla määriteltynä kenellä on oikeudet laskujen tarkastukseen ja hyväksyntään, joskus myös tiettyjen euromääräisten rajojen perusteella. Hyväksyjä ja tarkastaja eivät saa olla sama henkilö. (Tomperi ym. 2018.)

Ostotoiminnan tarkastuksessa kiinnitetään huomiota myös ostovelkoihin, erityisesti tilinpäätösvaiheessa. Tilintarkastajan tulee selvittää avoimien ostovelkojen määrä ja ikäjakauma. Jos havaitaan paljon jo erääntyneitä maksuja, tulee myös selvittää miksi niitä ei ole maksettu. Apuna ostovelkojen tarkastuksessa voidaan käyttää esimerkiksi ulkopuolisia vahvistuksia, jotka on pyydetty suoraan yrityksen tavarantoimittajilta. (Tomperi ym. 2018.)

Ostotoiminnan sisäisten kontrollien toimivuutta voidaan testata esimerkiksi tarkistamalla, onko ostoja ja ostolaskuja käsitelty ohjeistuksen mukaisesti, selvittämällä vastaanotetaanko tavarat asianmukaisesti, ovatko ostot asianmukaisia organisaation toimintaan nähden ja onko ostojen kirjanpito hoidettu asianmukaisesti. Myös siihen onko ostolaskut maksettu vain kerran ja kuinka paljon palautuksia ja hyvityslaskuja on saatu, auttaa kontrollien tarkistuksessa. (Tomperi. ym 2018.)

4.6 Rahoituslaskelman tarkastus

Viidennellä viikolla, edellisen asiakastoimeksiannon vielä jatkuessa, työ sisälsi myös kolme päivää asiakkaan toimipisteellä työskentelyä. Pysyimme viikon varsin hyvin aikataulussa.

Viikon tehtäviin sisältyi paljon erilaisten tilinpäätöksen kannalta oleellisten lukujen tarkastamista, ongelmanratkaisua ja erilaisten laskelmien tekemistä.

Suurin osa tilintarkastusevidenssin keräämisestä saatiin suoritettua loppuun viikon aikana, mutta seuraavalle viikolle jäi vielä tilinpäätösten tarkastamista. Tilinpäätökseltä tarkastetaan, että siinä julkaistavat tiedot varmasti vastaavat todellisuutta, ja tämän toteamisessa kerätty dokumentaatio on oleellista. Tilinpäätöksestä tarkastetaan myös, että siinä on kaikki lain vaatimat asiat, joko itse tilinpäätöksessä ja toimintakertomuksessa, tai niiden liitetiedoissa.

Tällä viikollakin tiimityötaidot olivat erittäin tärkeitä, sillä työtä tehtiin koko viikko yhdessä koko tiimin voimin, useimmiten samassa huoneessa. Myös ongelmanratkaisutaitoja tarvittiin tavanomaista viikkoa enemmän, sillä tarkastuksessa tuli esiin asioita, joihin ei löytynyt suoria vastauksia asiakkaan materiaaleista. Tällä viikolla myös opinnoissa opittua pääsi hyödyntämään enemmän kuin aiempina viikkoina, erityisesti liiketalouden matematiikan opinnoista, ja sijoitustoiminnan kursseilla opituista tunnuslukujen laskemisesta oli paljon hyötyä. Toki tiimin kokeneemmat jäsenet myös neuvoivat laskelmien tekemisessä, mutta jo olemassa olevan tiedon soveltaminen helpotti paljon tiedon omaksumisessa.

Toisen viikon aikana työ saatiin hyvään vaiheeseen, ja seuraavalle viikolle ei jäänyt suurta määrää työtä tehtäväksi ja rästeiksi. Myös selvitykset aiemmin viikolla lähetettyihin kysymyksiin asiakkaalle ehdittiin saada vastaukset, jolloin niitä ei tarvitse lähteä selvittämään enää muiden töiden ohella myöhemmin.

Rahoituslaskelman tarkastus ei ole oman harjoittelujakson aikana ollut kovin yleistä, sillä suurin osa asiakastoimeksiannoista on ollut pien- tai mikroyrityksiä ja säätiöitä. Rahoituslaskelma on pakollista vain suuryrityksille (Tomperi ym. 2018).

Rahoituslaskelma kuvaa yrityksen liiketoiminnan rahavirtaa, sijoituksia ja rahoitusta. Myös rahoituslaskelman lukujen tarkastaminen on osa tilintarkastajan työtä. Rahoituslaskelmasta voidaan tuottaa erilaisia tunnuslukuja ja tehdä ennusteita, jolloin tilintarkastajan täytyy myös selvittää mihin ennusteet perustuvat. Rahoituslaskelmaennusteiden avulla, voidaan myös arvioida sitä, ovatko johdon arviot toiminnan jatkuvuudesta luotettavia. (Tomperi ym. 2018.)

4.7 Konsernitilinpäätös

Työskentelin kuudennen viikon aikana kolmen eri asiakkaan tilintarkastuksen parissa. Kaksi ensimmäistä päivää olimme asiakkaan toimipisteellä, sillä osa asiakkaan kirjanpidosta on vielä mapeissa fyysisesti nähtävillä, eikä lainkaan digitaalisessa muodossa. Työtä oli tehty kauden aikaisen tarkastuksen yhteydessä jo paljon, joten evidenssiä oli kerätty jo

etukätehen, mikä kevensi tilinpäätöstarkastuksen työkuormaa. Liikevaihto, kulut, henkilöstökulut, ostovelat ja myyntisaamiset saatiin tarkastettua ensimmäisten päivien aikana.

Keskellä viikkoa työskentelin enemmän edellisen viikon asiakkaan jäljellä olevien tehtävien parissa, tarkastaen muun muassa lähipiiritapahtumia. Koska kyseessä on isohko konserni, on lähipiiriin kuuluvia yrityksiä ja henkilöitä paljon, ja oli tärkeää tarkastaa, että väärinkäytöksiä näiden osalta ei ole. Loppuviikosta ehdin vielä kolmannen asiakkaan pariin, tarkastaen useista kymmenistä yhtiöistä koostuvaa konsernilakanaa.

Konsernien tilintarkastuksessa saattaa olla mukana useita eri tilintarkastajia konsernin eri osien tarkastuksessa. Käytännössä tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että suomen konsernitiilintarkastaja pyytää toisessa maassa sijaitsevan konsernin osan tarkastukseen apua paikalliselta toimipisteeltä tai toiselta tilintarkastusyhteisöltä.

Viikon työt olivat pääosin tuttuja, mutta koska työtä oli paljon, työpäivät venyivät pitkiksi. Kevään kiirekaudella tilintarkastajan työssä vaaditaan tiettyä joustavuutta, sillä töiden valmistumisella on erityisesti suurten asiakkaiden kohdalla kiire, ja aina siihen budjetoitu työaika ei riitä.

Konsernin toimeksiantotiimin vastuisiin ja velvollisuuksiin liittyy ISA 600 standardi, jonka mukaan konsernin vastuullinen tilintarkastaja on myös velvollinen varmistamaan, että konsernin osien tarkastuksen suorittavat tahot ovat päteviä ja että saatu evidenssi on riittävää. (International Auditing and Assurance Standards Board 2020.)

Viikon aikana tarkastamieni konsernilakanoiden, eli eräänlainen konsernin koontiraporttien, osalta tilintarkastusevidenssin keräämiseen oli ulkomaan yhtiöiden osalta käytetty paikallisia toimijoita, joilta saadun informaation pohjalta pystyin varmistamaan myös muiden kuin oman tiimimme tarkastamien yhtiöiden olennaisten lukujen oikeellisuuden. Suuressa kansainvälisessä ketjussa työskennellessä, tiedon luotettavuuden vahvistamista parantaa huomattavasti se, että globaalisti kaikkien toimipisteiden tulee noudattaa samoja periaatteita.

Viikko oli varsin monipuolinen työtehtävien osalta, mutta oikeastaan kaikki tehtävät olivat entuudestaan tuttuja, ja taitojen kehittäminen kertauksen avulla on ollut hyödyllistä ja tuonut lisää itseluottamusta työn tehokkaaseen suorittamiseen.

Konsernitiilinpäätökseen pätevät samat säännöt kuin muihinkin tilinpäätöksiin, mutta konsernirakenteen takia, on myös joitakin lisätarkastuskohteita, kuten konsernitiilinpäätösvelvollisuuden selvittäminen, yhdistelylaskelmat ja konsernitiilinpäätöksessä raportoitavien asioiden esittäminen. Emoyhteisön tulee toimittaa

konsernitilinpäätös, mikäli se osallistuu tytäryhtiönsä johtamiseen, rahoittamiseen tai muuhun sen kaltaiseen toimintaan. Ainoastaan pienkonserneissa, jonka yhtiöistä yksikään ei ole yleisen edun kannalta merkittävä yhteisö, voidaan konsernitilinpäätös jättää tekemättä. (Tomperi ym. 2018.)

Konsernitilinpäätöksen tulee antaa kattava kuva koko konsernin taloudellisesta tilanteesta, jonka takia erilaisia yhdistelylaskelmia täytyy suorittaa. Tilinpäätöksestä eliminoidaan myös konsernin sisäisten tapahtumien vaikutus. Tilintarkastajan tulee tarkistaa myös konsernin yhdistelylaskelmat ja konserniyhtiöiden tilinpäätösten yhdenmukaisuus. (Tomperi ym. 2018.)

4.8 Tilinpäätöksen tarkastaminen

Seitsemäs viikko alkoi käytännössä viimeistelytyöillä. Kävin tarkastamassa tekemiäni työpapereita ja lisäämässä niihin puuttuvia liitteitä. Alkuviikkoon mahtui myös paljon tilinpäätösten tarkastamista. Työviikko kuitenkin keskeytyi heti tiistain jälkeen kovan selkävun takia, joten viikolle ei kertynyt paljoakaan päiväkirja materiaalia. Suurimpana haasteena työssä tällä viikolla oli ruotsin kielitaito, sillä yksi tarkastettavista tilinpäätöksistä oli täysin ruotsinkielinen. Tiimissä oli kuitenkin myös ruotsia äidinkielenään puhuvia, joten parempaa kielitaitoa vaativat osat saatiin tarkastettua ongelmitta. Uusia tehtäviä ei kahteen työpäivään tällä kertaa mahtunut.

Tilintarkastus sisältää tarkastettavan yhteisön tilikauden hallinnon, kirjanpidon ja tilinpäätöksen tarkastamisen. Tilinpäätöksessä esitettävät asiat riippuvat siitä, noudatetaanko sen laatimisessa kotimaisen kirjanpitolain säädöksiä vaiko kansainvälisiä tilinpäätösstandardeja. Tilintarkastajan tulee varmistua siitä ovatko kirjanpito ja tilinpäätös linjassa toistensa kanssa, ovatko tilinpäätöksessä ilmoitetut tiedot oikein, ja sisältääkö tilinpäätös kaiken tarpeellisen. (Tomperi ym. 2018.)

Suomen kirjanpitolain (FAS) mukaiseen tilinpäätökseen kuuluvia tilinpäätösdokumentteja ovat tuloslaskelma, tase, liitetiedot, rahoituslaskelma ja luettelo kirjanpidosta, tositteista ja muista aineistolajeista, joihin tilinpäätös pohjautuu. Tuloslaskelman, taseen ja rahoituslaskelman tulee olla kirjanpitoasetuksen ohjeistuksen mukainen, ja tarvittaessa seurata myös muita siihen liittyviä sääntöjä yhteisön, yhtiön tai säätiön tyyppin mukaan. Näissä asiakirjoissa olevista eristä on lain mukaan esitettävä myös vertailutieto edelliseltä tilikaudelta, jonka oikeellisuuden tarkastaminen kuuluu myös tilintarkastajan tehtäviin. (Tomperi ym. 2018.)

Tilinpäätös ja toimintakertomus on laadittava neljän kuukauden sisällä tilikauden päättymisestä, ja sen katsotaan valmistuneen, kun se on allekirjoitettu. Tilintarkastajan

tehtäviin kuuluu varmistaa, että asianmukaisessa aikataulussa on pysytty, ja että kaikkien vaadittujen henkilöiden allekirjoitukset löytyvät. Lisäksi tilinpäätöksessä esitettävät tase-erittelyt ja liitetiedot tulee tarkastaa. Tilintarkastuksen aikana kerätty tilintarkastusevidenssi toimii tilintarkastuskertomuksen perustana. Sitä voidaan ISA 500 mukaan saada myös ulkoisista lähteistä, kunhan myös niiden oikeellisuudesta ja luotettavuudesta on varmistuttu. (Tomperi ym. 2018.)

4.9 Tuloslaskelman tarkastus

Kahdeksannen viikon aikana työskentelin kahden eri toimeksiannon parissa. Toiselle aikaa oli varattu neljä päivää ja toiselle yksi. Työtehtävät olivat entuudestaan tuttuja. Ensimmäisessä toimeksiannossa olin ollut mukana jo syksyllä tilikauden aikaisen tarkastuksen merkeissä. Kyseessä oli kansainvälisesti toimiva voittoa tavoittelematon järjestö, jonka kahden eri piiriasteon toimintaa Suomessa tarkastimme. Verrattuna vaikka tavanomaiseen osakeyhtiön tarkastamiseen, järjestön tarkastaminen ei ollut aivan yhtä yksinkertaista, sillä erilaisten lahjoitusten ja tukien kanssa toimivan järjestön varat on tavallisesti korvamerkitty tarkasti tiettyjen toimintojen ylläpitoon. Erilaisten toimintojen takia, myös esimerkiksi tuloslaskelmalla eri toimintojen kulut ja tuotot on eritelty ja kokonaissummien tarkastamisessa täytyy tietää mitkä kaikki luvut kuuluvat mihinkin tilintarkastuserään. Näistä asioista huolimatta, tarkastus sujui kuitenkin hyvin ja jopa hieman aikataulua edellä.

Työviikon toinen asiakas oli tavallisempi tarkastettava, keskisuuri konserni, jonka pääasialliseen Suomen yhtiöön tämän viikkoinen tarkastus kohdistui. Työtehtävät sujuivat jo suurimmaksi osaksi rutiinilla, ja tarvitsin tiimin kokoneemilta apua vain muutaman kerran koko viikon aikana, joten kehitystä osaamisessa on harjoittelujakson aikana tapahtunut.

Viikolla oli lisäksi myös päivittäisiä tilannepalavereita ja muutenkin ehkä hieman enemmän sosiaalista kanssakäymistä tiimin jäsenten kesken, ja koin kuuluvani osaksi työyhteisöä. Lisäksi havainnoin viikkopalaverin yhteydessä, että omat työyhteisö- ja vuorovaikutustaitoni ovat harjoittelun aikana parantuneet, ja minun on luonnollisempaa kommunikoida ryhmätilanteissa kuin ennen. Rennolla ja mukavalla työyhteisöllä on tässä varmasti suuri merkitys. Viikon aikana nousi esiin myös HT- ja KHT- tilintarkastajan tutkinnot, joihin syksyn kokeisiin ilmoittautuminen on tämän vuoden osalta alkanut. Koska tutkinnon suorittaneista tilintarkastajista on Suomessa pulaa, kuten opinnäytetyön johdannossa on kerrottu, toivotaan tietenkin mahdollisimman monen vaatimukset täyttävän osallistuvan kokeisiin.

Keskellä kiireisintä tilintarkastuskautta, tilinpäätöksiä tulee tarkastettavaksi helposti useampi joka viikko. Tilinpäätöksessä tuloslaskelma antaa kuvan menneen kauden tuloksesta. Tuloslaskelmakaavan määrittää se, minkälainen tarkastuskohde on kyseessä (Tomperi ym. 2018). Pääosin omat tarkastettavani ovat olleet pien- ja mikroyrityksiä, säätiöitä ja yhdistyksiä.

Tuloslaskelman tarkastamisessa sen erien sisällön tarkastaminen on eniten työtä vaativa osa, jonka takia niitä usein tarkastetaan jo kaudenaikaisen tarkastuksen yhteydessä. Tuloslaskelman erät ovat myös usein yhteydessä tase-eriin, joten evidenssiä niistä saa myös taseen tarkastamisen yhteydessä. Aineistotarkastuksen lisäksi suoritetaan myös analyyttistä tarkastusta, vertaillen eri tilikausien tunnuslukuja ja niiden muutoksia, kuin myös sitä kuinka eri erät ovat muuttuneet suhteessa toisiinsa ja tuloslaskelman kokonaisuuteen. Tuloslaskelman eriin kuuluu liikevaihdon tarkastus, liiketoiminnan muut tuotot, materiaalit ja palvelut, henkilöstökulut, poistot ja arvonalentumiset, liiketoiminnan muut kulut, rahoitustuotot- ja kulut, konserniavustukset, tilinpäätössierrot ja tuloverot. (Tomperi ym. 2018.)

Aineistotarkastusta useille erille suoritetaan jo tilikauden aikana, joista liikevaihdon ja ostojen tarkastamista tarkistamista olen jo aiempien viikkojen kohdalla käsitellyt. Tilinpäätöstarkastuksessa kaudenaikaisten tarkistusten tulokset käydään läpi, luvut päivitetään ja tarvittaessa suoritetaan vielä lisätarkastusta.

Myös muita eriä kuten liiketoiminnan muita tuottoja voidaan tarkastaa jo kauden aikana. Näihin voivat sisältyä esimerkiksi vuokratuotot, jotka tarkastetaan vertaamalla tapahtuneita tuottoja olemassa oleviin vuokrasopimuksiin (Tomperi ym. 2018). Vuokrasopimuksia olen itsekin päässyt tarkastamaan, joissa huomiota tulee kiinnittää esimerkiksi siihen, kuinka- ja millä perusteilla vuokra on saattanut nousta sopimuksen solmimisen jälkeen. Muihin tuottoihin kuuluvat myös mahdolliset liiketoimintaan saadut tuet ja avustukset (Tomperi ym. 2018.)

Henkilöstökulut ovat myös yksi usein jo kauden aikana tarkastettava erä, mutta vasta tilinpäätöstarkastuksen yhteydessä päästään esimerkiksi täsmäyttämään koko vuoden aikana maksettujen palkkojen ja palkkioiden summa tulorekisteristä löytyviin tietoihin. Muita henkilöstökulujen tarkastamiseen liittyviä asioita ovat muun muassa se onko palkat maksettu oikein sopimuksia ja lakeja seuraten, ja ovatko eläke- ja henkilöstösivukulut oikein. (Tomperi ym. 2018.)

Liiketoiminnan muita kuluja tarkastettaessa on analyyttisestä tarkastuksesta apua. Jos joissain olennaisissa erissä havaitaan huomattavia muutoksia verrattaessa edellisvuoden kuluihin, on tärkeää selvittää mistä muutokset johtuvat, ja suorittaa lisää tarkastusta näihin

eriin. Joitain eriä, kuten vuokratulujä, voidaan jälleen tarkastaa sopimusten perusteella. (Tomperi ym. 2018.) Liiketoiminnan muiden kulujen tarkastus on yksi yleisimmistä eristä, joita olen ensimmäisten työkuukausieni aikana tehnyt. Tässä huomiota on kiinnitetty muutosten lisäksi myös siihen, että kulut on luokiteltu oikein muihin kuluihin, ja että niiden jaksotus on asianmukainen. Sisäisten kontrollien osalta, myös kulutarkastuksessa kiinnitetään huomiota siihen, onko ostolaskut asianmukaisesti tarkastettu ja hyväksytty.

Rahoitustuotot- ja kulut sisältävät osingot, korkotulot ja rahoitusarvopapereiden myyntivoitot, korkokulut, rahoituslaitosten palvelumaksut ja lainojen kurssierot. Näiden osalta korkojen jaksotukset ja saatujen myyntivoittojen ja osinkojen oikeellisuus tarkistetaan erien ollessa olennaiset. (Tomperi ym. 2018.)

Tuloverot tarkastetaan tarkistamalla verolaskelma ja vertaamalla ennakkoverojen määrää maksettaviin veroihin, myös mahdolliset vahvistetut tappiot ja verotarkastuksessa esille tulleet asiat otetaan huomioon. Tilinpäätössiirtoihin kuuluu esimerkiksi poistoeron muutos ja konserniavustus. Konserniavustus tarkastetaan selvittämällä hallituksen pöytäkirjoista sitä koskevat päätökset, ja poistoeron muutos tarkastetaan taseen pysyvien vastaavien yhteydessä. Muita taseen tarkastuksen yhteydessä tarkistettavia eriä ovat poistojen ja arvonalentumisten tarkastaminen. (Tomperi ym. 2018.)

4.10 Tase-erien tarkastus

Yhdeksännnen seurantaviikon tehtäviin kuului jälleen työskentelyä kahden eri asiakastoimeksiannon parissa. Asiakkaat olivat varsin erilaisia, toinen suurehko konserniyritys, jolla yli 50 tytäryhtiötä, ja toinen pieni säätiö. Konsernin parissa olin työskennellyt jo syksyllä, mutta nyt suuremmalla tiimillä tilinpäätöstarkastuksen parissa, harjoittelijat aloittivat peruserien tarkastuksista kuten rahoista ja pankkisaamisista, ostoveloista ja pääkirjan täsmäyttämistä. Loppuviikosta siirryin rahoitus- ja sijoituskulujen ja tuottojen pariin. Koska jokaiselle tytäryhtiölle täytyy suorittaa sama tarkastus, tuli yhden päivän aikana paljon toistoa siitä erästä, jonka parissa työskentelin.

Viikon toinen asiakas, voittoa tavoittelematon säätiö, ei sujunut mutkattomasti, sillä kohtasimme vaikeuksia sekä kirjanpitojärjestelmän kanssa, että dokumenttien puutteellisuuden takia. Myös lopulliset kirjaukset kaudelle 2022 eivät olleet valmiina vielä työn suunniteltuna aloituspäivänä. Säätiön tarkastuksessa hieman jokapäiväisestä poikkeavia tehtäviä tuli vastaan avustusten tarkastuksessa, sekä rahoitus- ja sijoituskuluissa. Myös sijoitusten arvostukseen liittyvät tehtävät olivat minulle uusia.

Kuten tuloslaskelman erät, myös tase-erät ovat iso osa tilinpäätöstarkastusta. Tase-erissä huomioitavia asioita ovat muun muassa se, että tarkastettava erä kuuluu yhtiölle, kaikki

velat on esitetty, tase on linjassa kirjanpidon kanssa, arvostukset on suoritettu ja tase-erittelyt tehty asianmukaisesti. Jälleen tarkastuksen kohteen koko ja tyyppi vaikuttavat taseen esitystapaan. (Tomperi ym. 2018.) Omalle kohdalle on työssä tullut vastaan lähinnä pien- ja mikroyrityksiä, säätiöitä ja yhdistyksiä, sekä muutamia keskikokoisia yrityksiä.

Tase-erien tarkastuksessa käytetään apuna inventointia, sopimuksia, kirjeenvaihtoa ja kolmansien osapuolien toimittamia vahvistuksia. Tase-erittelyihin merkitään yksityiskohtaisesti pysyvät vastaavat, vaihtuvat vastaavat, vieras pääoma ja pakolliset varaukset. Taseen eriä ovat aineettomat hyödykkeet, aineelliset hyödykkeet, sijoitukset, vaihtuvat vastaavat, saamiset, rahoitusarvopaperit, rahat ja pankkisaamiset, oma pääoma, tilinpäätössiirtojen kertymä, pakolliset varaukset ja vieras pääoma. (Tomperi ym. 2018.)

Omassa työssä tase-erien tarkastuksista tutuimmiksi ovat tulleet vaihtuvat vastaavat vaihto-omaisuuden inventointien osalta, jota on tarkemmin käsitelty jo päiväkirjaosion ensimmäisessä luvussa. Lisäksi tuttuja eriä ovat rahat ja pankkisaamiset, oma pääoma ja vieras pääoma. Rahat ja pankkisaamiset täsmäytetään kolmansien osapuolten, eli useimmiten rahoituslaitosten vahvistuksiin. Oman pääoman kohdalla olen tarkistanut lähinnä edellisen vuoden voiton tai tappion juoksevuutta uudelle tilikaudelle, ja vieraan pääoman osalta ostovelat ovat tulleet tutuiksi.

Tase-erät sisältävät paljon arvionvaraisia eriä, joiden määrittäminen perustuu osittain odotuksiin. Arvionvaraisten erien kohdalla olennaisen virheen tai puutteen riski on tavallista suurempi. (Tomperi ym. 2018) Tästä syystä arvionvaraisten erien tarkastus ei ole aivan aloittelevan tilintarkastajan tehtävänä, vaan sitä suorittavat yleensä kokeneemmat kollegat. Omalta osaltani ainoat arvionvaraisuuteen liittyvät tehtävät ovat olleet vaihto-omaisuuden inventointia, josta kokeneemmat tiimiläiset tuottavat johtopäätökset, poistojen ja lisäysten dokumentointia, ja tällä viikolla vastaan tullut sijoitusten arvostus. Sijoitusten ja rahoitusarvopapereiden arvostuksen osalta tarkastin, että asiakkaan osakkeet ja sijoitusrahastot on arvostettu kirjanpidossa oikein vertaamalla kirjanpitoarvoa ja markkina-arvoa, ja että niihin on tehty tarvittavat alaskirjaukset.

Aineettomiin hyödykkeisiin kuuluvat liikearvo, aineettomat oikeudet, kehittämismenot, muut pitkävaikutteiset menot ja ennakkomaksut, joiden osalta erien aktivoinnin edellytykset ja poistosuunnitelman oikeellisuus ja noudattaminen ovat tarkistettavia asioita. Aineellisiin hyödykkeisiin puolestaan kuuluvat maa- ja vesialueet, rakennukset, koneet ja kalusto, muut aineelliset hyödykkeet, pitkävaikutteiset menot, ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat. (Tomperi ym. 2018.)

Sijoitusten osalta tarkastetaan olemassaolo ja kuuluminen tarkastuksen kohteena olevalle yhteisölle, ja varmistetaan, onko kauden aikana tehdyistä hankinnoista aktivoitu tarvittavat

osuudet. Myös myyntivoittojen, tappion ja osakkeiden mahdollisen panttauksen tilanne tulee tarkistaa. Sijoituksissa arvostus on myös oleellinen tarkastettava, kuten myös myyntivoiton tuloutus ja sijoituksiin liittyvät saamiset. (Tomperi ym. 2018)

Saamisissa tarkastettavia eriä ovat myyntisaamiset, lainasaamiset, muut saamiset ja siirtosaamiset. Myyntisaamisissa myyntireskontra täsmäytetään pääkirjalle, tase-erittelyihin ja taseeseen, minkä lisäksi niihin liittyy arvionvaraisuuksia, joiden määrittely voi olla haastavaa. Lainasaamisten kohdalla tarkastetaan sopimukset, hallituksen päätökset ja kiinnitetään huomiota lainan myöntämistarkoitukseen ja niihin liittyviin mahdollisiin lähipiiritapahtumiin. Muissa saamisissa voi olla mukana esimerkiksi arvonlisäverosaamisia tai vakuuksia, joiden osalta tarkastetaan sopimuksia ja veroilmoituksia. (Tomperi ym. 2018.) Siirtosaamiset puolestaan sisältävät tilikaudella tai aikaisemmin suoritettuja maksuja tulevalla tilikaudella toteutuvista menoista, jos niitä ei ole merkittävä ennakkomaksuihin, ja myös tilikauden aikana syntyneistä tuloista, joista ei ole saatu maksua, jos ne eivät kuulu myyntisaamisiin. (Kirjanpitolaki 1336/1997 4 luku 6§)

Rahoitusarvopaperit tarkoittavat lyhytaikaisia sijoituksia erilaisiin arvopapereihin. Näiden osalta tarkastetaan määrä ja arvostus, ja se että mahdolliset arvonalennukset ja nousut on kirjattu oikein. Rahat ja pankkisaamiset on tilien osalta yksioikoinen tarkastettava, sillä saldoja voidaan verrata suoraan pankkivahvistuksiin. Käteisen rahan osalta kassakirjan, tai -kladin saldoa tase-erittelyn saldoon. Jos käteiskassan saldo on suuri, sen oikeudellisuus tulee tarkistaa. (Tomperi ym. 2018.)

Oman pääoman tarkastuksessa osakepääomaa verrataan kaupparekisteri-ilmoitukseen. Lisäksi tarkastetaan mahdolliset oman pääoman muutokset, käyvän arvon rahasto, sijoitetun vapaan pääoman rahasto, oman pääoman riittävyys, ja että kirjaukset liittyen edellisen tilikauden tulokseen ovat oikein. (Tomperi ym. 2018.)

Vieraan pääoman tarkastaminen on usein yksinkertaisempaa kuin monien muiden erien, sillä siinä hyödynnetään paljon ulkopuolisilta saatuja vahvistuksia. Vieras pääoma jaetaan taseella pitkä- ja lyhytaikaiseen. Vieraan pääoman osia ovat lainat rahoituslaitoksilta, saadut ennakot, ostovelat, muut velat, siirtovelat ja pääomalainat. Lainat rahoituslaitoksilta voidaan täsmäyttää rahoituslaitosten vahvistuksiin, pääomalainoissa tarkastetaan velkakirjan asianmukaisuus. Siirtoveloissa olennaisimpia eriä ovat esimerkiksi lomapalkkavelat, jotka kuuluvat tilikaudelle, mutta tulevat maksettavaksi vasta seuraavan vuoden aikana. Näiden, ja muiden siirtovelkojen osalta on jaksotuksen tarkastaminen olennaista. Ostovelkojen tarkastaminen tapahtuu reskontraan ja pääkirjaan täsmäyttämisen avulla, jonka lisäksi selvitetään olennaiset debetsaldot, ja tarvittaessa pyydetään

vahvistuksia velkojilta. Muihin velkoihin voi kuulua esimerkiksi ennakonpidätys-, eläke- ja sosiaaliturvamaksuvelkoja ja arvonlisävelkoja. (Tomperi ym. 2018.)

Tilinpäätössiirtojen tyypillisin erä on kertynyt poistoero, joka tarkastetaan aineellisten hyödykkeiden poistosuunnitelmien ja -kirjausten yhteydessä. Muita tilinpäätössiirtoja voivat olla esimerkiksi verotuserusteiset varaukset. Muita pakollisia varauksia ovat menot, jotka kohdistuvat päättyneeseen tai aiempaan tilikauteen, ja joiden toteutumista pidetään varmana tai todennäköisenä, mutta niitä vastaava tulo ei ole varmaa tai todennäköistä. Lisäksi näitä ovat menot, jotka perustuvat lakiin tai velvollisuuksiin sivullisia kohtaan. Jos menon täsmällinen määrä ja toteutumisajankohta on tiedossa, se merkitään vieraaseen pääomaan tai siirtovelkoihin, mutta mikäli ei, se kuuluu pakollisiin varauksiin. Tarkastuksessa huomioidaan ovatko kaikki pakolliset varaukset kirjattu ja arvioitu oikeellisesti. (Tomperi ym. 2018.)

4.11 Toimintakertomuksen ja liitetietojen tarkastaminen

Viimeisen tutkimusviikon pääasiallinen työ oli tilinpäätösten täsmäyttäminen, eli läpikäynti, jossa varmistetaan tilinpäätöksessä kerrottujen tietojen oikeellisuus ja riittävyys. Työskentelin saman asiakastoimeksiannon parissa kuin suurimman osan edellisestä viikosta, ja pääosin jäljellä oli noin viidenkymmenen tytäryhtiön tilinpäätösten täsmäytys.

Tilinpäätöksistä kerättiin havainnot korjattavista asioista, jotka sitten kommentoitiin asiakkaalle. Kun saamme korjatut versiot asiakkaalta takaisin, ne käydään läpi uudelleen, varmistaen että tarvittavat korjaukset on tehty, ja onko muita muutoksia tehty. Tässä apuna käytetään työkalua, joka havaitsee muutokset dokumentin eri versioiden välillä. Tilinpäätöksen liitetietojen osalta apuna käytetään niin sanottua FAS-tarkastuslistaa.

Toimintakertomus on tilinpäätökseen liitettävä asiakirja, jonka laatiminen ei ole pakollista pien- ja mikroyrityksille. Toimintakertomus kuvaa toiminnan kehittymistä, taloudellista tilannetta ja tuloksellisuutta, sekä olennaisempia riskejä ja epävarmuustekijöitä. Jos toimintakertomusta ei laadita, on laissa vaaditut toimintakertomustiedot esitettävä liitetietona. Tilintarkastaja saa näiden tietojen tarkastamiseen tarvittavaa tietoa esimerkiksi hallituksen pöytäkirjoista ja keskustelemalla tarkastettavan tahon johdon kanssa. Kirjanpitolain lisäksi, toimintakertomusta määrittelevät myös osakeyhtiölaki ja asunto-osakeyhtiölaki. Myös listattujen yhtiöiden toimintakertomustiedoista on erilliset säädökset. Toimintakertomus voidaan laatia myös vapaaehtoisesti, mutta tällöinkin sen sisältämien tietojen tarkistaminen kuuluu tilintarkastajan tehtäviin. (Tomperi ym. 2018.)

Liitetiedot ovat myös tärkeä osa tilinpäätöstä, ja ne ovat myös julkisia. Liitetietojen laajuus vaihtelee myös tarkastuksen kohteen koon ja tyyppin mukaan. Tilinpäätöstarkastuksessa

myös liitetietojen oikeellisuus tarkistetaan, kuin myös se, että kaikki lain vaatimat tiedot ovat mukana. Liitetietojen tulee myös olla linjassa tuloksen, taseen ja kirjanpidon kanssa. Liitetietojen tarkastuksessa apuna voidaan käyttää kirjanpitoasetuksen pohjalta laadittua tarkistuslistaa, jotta voidaan varmistaa, että kaikki olennaiset tiedot löytyvät, ja että ne vastaavat tarkistushavaintoja. (Tomperi ym. 2018.)

5 Pohdinta ja johtopäätökset

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tarkastella henkilökohtaista ammatillista kehittymistäni tilintarkastustehtävissä. Työskentelin kansainvälisessä tilintarkastusyhteisössä trainee tehtävissä yhteensä noin seitsemän kuukauden ajan, josta kymmenen viikkoa oli tutkimuksen kohteena. Autoetnografinen tutkimus, jossa kerättiin päiväkirjamateriaalia kirjoittajan omista kokemuksista, auttoi minua kehittymisen analysoinnissa.

Tutkimusjakson alkaessa, olin tehnyt työtäni muutaman kuukauden ajan, ja oppinut perusasiat, lisäksi aiempi työkokemukseni oli opettanut muita työelämätaitoja. Tavoitteena tutkimusjakson aikana oli kehittää erityisesti työtekniisiä taitoja, kuten eri järjestelmien käyttöä ja työn dokumentointia sekä käytännön prosessia, ja vuorovaikutustaitoja. Koska tilintarkastusala on Suomessa vahvasti säädeltyä, sitä ohjaavat tilintarkastuslait ja useat kansainväliset standardit, on työssä myös tärkeää oppia lakien ja säädösten sisällöstä, jolloin tietää mistä löytää lisätietoa eri tarkastusvaiheisiin.

Sen lisäksi että pääsin tutkimusjakson aikana havainnoimaan kehittymistäni, opin myös opinnäytetyön tekemisen kautta asioita, joita en välttämättä olisi pelkästään työtä tekemällä oppinut. Esimerkiksi kirjoittaminen siitä miksi ja miten ostovelkoja tarkastetaan, auttoi minua muistamaan tarkastusprosessin, jonka kanssa minulla oli alkuvaiheessa hieman vaikeuksia. Vertaamalla työtehtäviä teoriaan, sain selkeyttä siihen miksi, ja millä periaatteella, joitakin tarkastustehtäviä suoritetaan, ja opin myös paljon lakien ja standardien sisällöstä.

Työtekniset taitoni parantuivat tarkastelujakson aikana selkeästi. Minun tarvitsi kysyä neuvoa kokeneemmilta työntekijöiltä yhä harvemmin, pystyin ratkaisemaan monimutkaisempia ongelmia itsenäisesti ja myös auttamaan muita tiimin jäseniä. Opinnoissa opituista tietoteknisistä ja taloudenhallinnon taidoista havaitsin olleen hyötyä usein. Usein asiakkailla on käytössä eri kirjanpitojärjestelmät, joten tilintarkastajana erilaisten ohjelmistojen omaksuminen nopeasti on hyödyllinen taito. Trainee jakson aikana käytin noin kymmentä eri kirjanpitojärjestelmää. Opinnoista tässä oli hyötyä siinä, että eri kirjanpitoon liittyvät termit olivat tulleet tutuksi, joten eri valikoissa navigoiminen oli helpompaa.

Tilintarkastuksen vaiheista tutkimusjakson aikana tutuimmiksi tulivat taseen ja tuloslaskelman erien tarkastukset ja tilinpäätöksen täsmäyttäminen. Liikevaihto, kulut, rahat ja pankkisaamiset sekä ostovelat olivat yleisimpiä eriä, joista traineen roolissa kerättiin tilintarkastusevidenssiä. Työhön kuului myös avustamista vaativimmissa tehtävissä, ja

muita eriä, silloin kun niihin ei sisältynyt kohonnutta virheellisyysriskiä. Osallistuin myös muutamiin inventaarioihin asiakkaiden toimipisteillä, joka on myös tyypillinen aloittelevan tilintarkastajan työtehtävä.

Työyhteisötaidot ja vuorovaikutustaidot olivat yksi tärkeistä kehittämisen kohteista. Vaikka yksittäisiä havaintoja konkreettisista tilanteista, joissa olisin kokenut vuorovaikutustaitojeni parantuneen ei ollut kovin monia, yleisellä tasolla tunnistin kommunikoivani avoimemmin ja kuuluvani työyhteisöön paremmin kuin aiemmissa työpaikoissani. Tutkimusjakson aikana pyrin tietoisesti tuomaan esiin omia mielipiteitäni entistä useammin, ja uskaltautumaan kommunikoimaan muun muassa ryhmäpalavereissakin.

Työpaikalla yhteisöllisyyttä ja työilmapiiriä luodaan muun muassa erilaisien henkilöstötapahtumien muodossa, ja järjestämällä säännöllisiä keskusteluja työntekijöiden ja esihenkilöiden välillä. Myös erilaisissa palavereissa kommentteja pyydetään työntekijöiltä kokemustasosta riippumatta. Myös inklusiivisuuteen ja monimuotoisuuteen liittyvät koulutukset ovat näkyvä osa työkuultuurin luomista työpaikallani.

Opinnäytetyössä tarkasteltiin myös tilintarkastusalan yleisiä tulevaisuuden näkökulmia, sillä niiden avulla omaa ammatillista kehittymistä on helpompi ohjata. Alan olennaisimpiin muutostekijöihin kuuluvat yhä lisääntyvä digitalisaatio ja automatisaatio, standardien ja sääntöjen kehitys ja pula osaavasta työvoimasta, unohtamatta esimerkiksi koronapandemian ja Ukrainan sodan kaltaisia laajavaikutteisia tapahtumia.

Työssä vaaditaan hyvää tietoteknistä osaamista. Vaikka myös teknistä tukea onkin työpaikalla saatavilla, on selvää, että teknologian kehittymistä on myös tilintarkastuksen ammattilaisena seurattava ja oltava valmis opettelemaan uusia järjestelmiä. Omassa työpaikassani järjestetään runsaasti henkilöstön koulutusta myös teknologian ja digitalisaation näkökulmasta.

Oman uran kannalta uusi EU:n vastuullisuusraportointidirektiivi tulee olemaan merkityksellinen. Opinnäytetyön tekeminen auttoi minua tunnistamaan kiinnostuksen juuri vastuullisuusraporttien varmentamiseen. Trainee-jakson päätteeksi sain vakituisen työsopimuksen, joten omaa osaamista pääsen varmasti hyödyntämään ja kehittämään haluttuun suuntaan työsuhteen jatkuessa.

Auktorisoiduksi tilintarkastajaksi valmistumiseen vaaditaan useamman vuoden työkokemusta korkeakoulututkinnon lisäksi, sekä joitakin lisäkursseja, joita pystyn myös työn ohessa suorittamaan. Henkilöstön jatkuva kouluttaminen on selkeästi tärkeä osa suurten tilintarkastusyhteisöjen toimintaa, joten kehittymiseen auktorisoiduksi tilintarkastajaksi saa myös työyhteisöltä tukea.

Lähteet

Adams, T., Holman, J., Stacy, L. & Ellis, C., 2015. Autoethnography. E-kirja. New York: Oxford University Press. Saatavissa:

https://lut.primo.exlibrisgroup.com/permalink/358FIN_LUT/b5ag28/alma991942755506254

Alasalmi, J., Busk, H., Holappa, V., Huovari, J. & Vaahtoniemi, S. 2022. Osaajapula vai työvoimapula – Mistä avointen työpaikkojen määrän kasvu kertoo? Akava Works. Viitattu 9.4.2023. Saatavissa <https://akavaworks.fi/wp-content/uploads/sites/2/2022/05/Akava-Works-Osaajapula-vai-tyovoimapula---Mista-avointen-tyopaikkojen-maaran-kasvu-kertoo-31052022.pdf>

Aspholm, I. 2022. ESG-tietojen varmentaminen uuden kestävyysraportointidirektiivin mukaan. Suomen Tilintarkastajat Ry. Viitattu 7.4.2023. Saatavissa

<https://tilintarkastajat.fi/artikkelit/esg-tietojen-varmentaminen-uuden-kestavyysraportointidirektiivin-mukaan/>

Charpentier, K., Clément, N. & Tolonen, E. Kestävän kehityksen ja vastuullisuuden palvelut. EY. Viitattu 7.4.2023. Saatavissa

https://www.ey.com/fi_fi/sustainability/kestaevaen-kehityksen-ja-vastuullisuuden-palvelut

Dufva, M. & Rowley, C. 2022. Heikot signaalit 2022. Tarinoita tulevaisuuksista. Sitra.

Viitattu 28.12.2022. Saatavissa <https://www.sitra.fi/julkaisut/heikot-signaalit-2022/#esipuhe>

Dufva, M., Wartiovaara, A. & Vataja, K. 2021. Työn tulevaisuudet megatrendien valossa.

Sitra. Viitattu 28.12.2022. Saatavissa: <https://www.sitra.fi/artikkelit/tyon-tulevaisuudet-megatrendien-valossa/>

Eilakaisla. 2021. Työnantajamielikuvan ja yrityskulttuurin merkitys rekrytoinnissa. Viitattu

7.4.2023. Saatavissa <https://www.eilakaisla.fi/blogi/tyonantajamielikuvan-ja-yrityskulttuurin-merkitys-rekrytoinnissa>

Hakola, E. 2021. EU tuo Vastuullisuusraportointia koskevan direktiivin –

Raportointivelvollisuus huolettaa yrityskenttää. Suomen Yrittäjät. Viitattu 7.4.2023.

Saatavissa <https://www.yrittajat.fi/uutiset/eu-tuo-vastuullisuusraportointia-koskevan-direktiivin-raportointivelvollisuus-huolettaa-yrityskenttaa/>

Horsmanheimo, P. & Steiner, M-L. 2016. Tilintarkastus – asiakkaan opas. E-kirja.

Helsinki: Talentum Pro. Saatavissa rajoitetusti

<https://verkkokirjahylly.almatalent.fi/teos/HAEBHXCTEB>

IAASB. International Auditing and Assurance Standards Board. 2020. Kansainväliset tilintarkastusalan standardit. Helsinki: ST-Akatemia. Saatavissa <https://www.iaasb.org/publications/kansainvaliset-tilintarkastusalan-standardit-kansainvaliset-laadunvalvontaa-tilintarkastusta>

IESBA. International Ethics Standards Board for Accountants. 2021. Kansainväliset eettiset säännöt tilintarkastusammattilaisille. Helsinki: ST-Akatemia. Saatavissa <https://www.iaasb.org/publications/kansainvaliset-tilintarkastusalan-standardit-kansainvaliset-laadunvalvontaa-tilintarkastusta>

Keränen, T. 2021. Kysely maalaa synkän kuvan Suomen työvoimapolusta: Jopa kolme neljästä yrityksestä tarvitsee lisää työntekijöitä, tilanne pahentunut nopeasti. Yle. Viitattu 9.4.2023. Saatavissa <https://yle.fi/a/3-12081189>

Kostem, D.C. 2021. How the auditing profession is transforming to meet future challenges. EY. Viitattu 8.4.2023. Saatavissa https://www.ey.com/en_gl/assurance/how-the-auditing-profession-is-transforming-to-meet-future-challenges

Laine, R., Raitio, J. & Ruuska, R. 2020. Rakennamme luottamusta – tilintarkastusala Suomessa 110 vuotta. Tilisanomat. Viitattu 4.12.2022. Saatavissa <https://tilisanomat.fi/tilintarkastus/tilintarkastusala-suomessa-110-vuotta>

Laine, R. 2022. ISA 315 – standardi ohjaa riskien arvioinnissa. Suomen Tilintarkastajat. Viitattu 26.3.2023. Saatavissa <https://tilintarkastajat.fi/artikkelit/isa-315-standardi-ohjaa-riskien-arvioinnissa/>

Mustalahti, A. Vastuullisuusraportoinnin rima nousee ja siitä tulee pakollista – mitä tulevasta EU-direktiivistä tulisi tietää? Enne Consulting. Viitattu 7.4.2023. Saatavissa <https://enneconsulting.fi/blogikirjoitus/2022/8/8/vastuullisuusraportoinnin-direktiivi-csrd>

Niskala, M. 2022. Kestävyyseraportointidirektiivi astuu voimaan – yritysten ja yhteiskunnan tilivelvollisuussuhteesta lakisaateista. PwC Suomi. Viitattu 28.12.2022. Saatavissa <https://uutishuone.pwc.fi/kestavyysraportointidirektiivi-astuu-voimaan-yritysten-ja-yhteiskunnan-tilivelvollisuussuhteesta-lakisaateista>

Palin, L. 2022. EU:n kestävyysraportoinnin direktiivi astuu voimaan - Analytiikkatyökalut avuksi digitalisoimaan ESG-raportointia. Deloitte. Viitattu 7.4.2023. Saatavissa <https://www2.deloitte.com/fi/fi/blog/finland-blog-homepage/2022/EUn-kestavyysraportoinnin-direktiivi-astuu-voimaan.html>

Patentti- ja rekisterihallitus. 2022a. Opinnot ja opintojen todentaminen HT-tutkinnon vaatimuksena. Viitattu 19.2.2023. Saatavissa

https://www.prh.fi/fi/tilintarkastusvalvonta/tietoa_tilintarkastajatutkinnoista_ja_ohjeet_illoit_tautumiseen/ht-tutkinto_on_tilintarkastusalan_perustutkinto/voitko_saada_osallistumisluvan_ht-tutkintoon/opinnot_ja_opintojen_todentaminen_ht-tutkinnon_vaatimuksena.html

Patentti- ja rekisterihallitus. 2022b. Käytännön kokemus HT-tutkinnon vaatimuksena
Viitattu 19.2.2023. Saatavissa

https://www.prh.fi/fi/tilintarkastusvalvonta/tietoa_tilintarkastajatutkinnoista_ja_ohjeet_illoit_tautumiseen/ht-tutkinto_on_tilintarkastusalan_perustutkinto/voitko_saada_osallistumisluvan_ht-tutkintoon/kaytannon_kokemus_ht-tutkinnon_vaatimuksena.html

Patentti- ja rekisterihallitus. 2022c. Voitko saada osallistumisluvan KHT-tutkintoon?
Viitattu 19.2.2023. Saatavissa

https://www.prh.fi/fi/tilintarkastusvalvonta/tietoa_tilintarkastajatutkinnoista_ja_ohjeet_illoit_tautumiseen/kht-tutkinto_on_tilintarkastusalan_erikoistumistutkinto/voitko_saada_osallistumisluvan_kht-tutkintoon.html

Patentti- ja rekisterihallitus. 2022d. Voitko saada osallistumisluvan JHT-tutkintoon? Viitattu 19.2.2023. Saatavissa

https://www.prh.fi/fi/tilintarkastusvalvonta/tietoa_tilintarkastajatutkinnoista_ja_ohjeet_illoit_tautumiseen/jht-tutkinto_on_tilintarkastusalan_perustutkinto/voitko_saada_osallistumisluvan_jht-tutkintoon.html

Pinomaa, S. 2017. Viikon kysymys: Mitä tarkoittaa työvoimapula? Elinkeinoelämän keskusliitto. Viitattu 28.12.2022. Saatavissa: <https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/viikon-kysymys-mita-tarkoittaa-tyovoimapula/>

PwC Suomi. 2022. Luottamusta rakentamassa – PwC Suomen Yritysvastuukatsaus 2022. Viitattu 7.4.2023. Saatavissa <https://www.pwc.fi/fi/tietoa-meista/tiedostot/pwc-suomen-yritysvastuukatsaus-2022.pdf>

PwC Suomi. GRI-sertifioidut vastuullisuusraportointikoulutukset. Viitattu 7.4.2023. Saatavissa <https://www.pwc.fi/fi/palvelut/yritysvastuupalvelut/gri-sertifioidut-vastuullisuusraportointikoulutukset.html#sertifioitu-gri-koulutus>

Raitio, J. 2022. Tilintarkastajia on vähemmän kuin koskaan – töitä olisi tarjolla enemmän kuin ikinä. Suomen Tilintarkastajat Ry. Viitattu 6.12.2022. Saatavissa

<https://tilintarkastajat.fi/blogit/tilintarkastajia-on-vahemman-kuin-koskaan-toita-olisi-tarjolla-enemman-kuin-ikina/>

Suomen tilintarkastajat Ry. 2020a. Hyvän tilintarkastustavan lähteet. Viitattu 11.12.2022. Saatavissa <https://tilintarkastajat.fi/jasenelle/hyva-tilintarkastustapa/hyvan-tilintarkastustavan-lahteet/>

Suomen tilintarkastajat Ry. 2020b. Polku tilintarkastajaksi. Viitattu 19.2.2023. Saatavissa <https://tilintarkastajat.fi/tilintarkastajaksi/polku-tilintarkastajaksi/>

Suomen tilintarkastajat Ry. 2020c. Katse tulevaisuuteen – haastattelussa Maria Grönroos. Viitattu 2.4.2023. Saatavissa <https://tilintarkastajat.fi/artikkelit/katse-tulevaisuuteen/>

Suomen tilintarkastajat Ry. 2022. IFRS-standardit. Viitattu 26.3.2023. Saatavissa <https://tilintarkastajat.fi/tietoa-meista/edunvalvonta-ja-vaikuttaminen/ifrs-standardit/>

Tomperi, S., Halminen, K. & Turunen, J. 2018. Tilintarkastus: normeista käytäntöön. E-kirja. 4. uudistettu painos. Helsinki: Edita. Saatavissa https://lut.primo.exlibrisgroup.com/permalink/358FIN_LUT/b5aq28/alma99168702390625

Päiväkirja

Viikko 1

1.1.2023 Tiistai

Joulun vapailta paluu töihin alkoi hieman tavanomaisesta poikkeavissa merkeissä, sillä ohjelmassa oli vaateliikkeen inventaarioon osallistuminen. Inventaariot ovat usein vuodenvaihteessa, sillä monissa yrityksissä tilikausi päättyy myös vuodenvaihteessa, ja inventaarion loppusaldot ovat tärkeää tietoa. Inventaario alkoi kuitenkin vasta kello 11, joten aamulla jäi hyvin aikaa valmistautua seuraavan päivän inventaarioon pitämällä palaveri aiemmin kyseisen yrityksen inventaarioon osallistuneen kollegan kanssa, ja tutustumalla yrityksen taustamateriaaleihin. Matkalla inventaarioon opiskelin mobiilisti yhteisön kansainvälisiä koulutuksia liittyen etiikkaan, väärinkäytösten ehkäisyyn ja sanktioiden huomioimiseen.

Inventaarion alkaessa, totesimme asiakasyrityksessä, että konsernissa on vielä oltu lomilla, ja varastolistaa ei ollut pyynnöistä huolimatta toimitettu, joten inventaariota ei voinut suorittaa kuten normaalisti. Otin yhteyttä esihenkilöön asian ratkaisemiseksi, ja päätimme suorittaa laskentaa edellisen vuoden tietojen pohjalta. Muutamia tunteja inventaarion jälkeen selvisi kuitenkin, että yrityksessä on hieman muutettu varastointitapaa, ja käytännössä inventaari on jäänyt vajaaksi. Tätä ei olisi kuitenkaan mitenkään voinut ennalta tietää, joten asia jää nyt selvitettäväksi asiakkaan ja yrityksen kesken.

Paluumatkalla jatkoin verkko-opiskelun parissa, ja kotiin palattuani kirjasin ylös inventaarion tuloksia. Päivää oli kuitenkin vielä paljon jäljellä, joten avustin toisen asiakkaan tilintarkastuksen suunnittelussa, siirtämällä oleellisia tietoja edellisen vuoden tietokannasta tälle vuodelle.

Työpäivän aikana opin, että vaikka joskus asiat eivät itsestä johtumattomista syistä onnistu, on oleellista pitää huolta kommunikoinnista, ja kysyä kokeneemmilta apua. Lisäksi opin paljon yhteisön yleisistä eettisistä säännöistä, ja tietoturvaan, väärinkäytöksen ehkäisyyn ja sanktioiden huomioimiseen liittyvistä käytännöistä. Tilintarkastajan työssä tällaiset säännöt ovat erittäin tärkeitä, sillä työ on luottamuksellista, ja sen on tarkoitus lisätä luottamusta yritysten taloudelliseen raportointiin.

Keskiviikko 4.1.2023

Viikon toinen inventaario alkoi heti aamusta. Matkalla opiskelin taas tietoturvaan liittyviä asioita mobiilisti, ja sitten puoli päivää menikin ajoneuvoja laskiessa. Tällä kertaa inventaario sujui varsin mutkattomasti, ja vain muutamasta inventaariotuotteesta täytyi tehdä lisäselvityksiä. Paluumatkalla jatkoin jälleen opiskelua, ja kotiin palattuani työskentelin inventaarion dokumentoinnin parissa ja lähetin asiakkaalle lisäkysymyksiä inventointiin liittyvistä perusasioista. Iltapäivästä jäi vielä hetki aikaa, joten aloitin jo seuraavan päivän työt, jotka koostuvat käytännössä AI robotin tekemän data virheen korjauksesta. Työtä on aika paljon, sillä tarkistettavia tiedostoja on useita. Vaikka työssä käytetään automatiikkaa ja AI:tä hyödyksi, se ei ole erehtymätöntä, ja siksi onkin tärkeää tarkastaa myös ihmissilmin sen tekemä työ. Kaiken kaikkiaan robotiikka ja tekoälyn hyödyntäminen säästää työaikaa kuitenkin reilusti yksinkertaisten työtehtävien teossa.

Torstai 5.1.2023

Päivän ohjelmassa oli ainoastaan tiedonsiirtoa robotin virheellisesti tekemästä tietokannasta uuteen. Tietokannan siirto oli hyvin yksinkertaista tiedostosta toiseen kopioimista, johon ei liittynyt mitään varsinaista tarkastustyötä. Kyseessä kuitenkin luottamuksellinen tieto, joten tietoturvaan tuli kiinnittää huomiota koko työn keston ajan. Suurin osa henkilöstöstä on vielä joululomilla, joten toimistolla oli hiljaista, lukuun ottamatta uusia aloittavia traineitä ja muutamia muita työntekijöitä. Kevätkausi on aina tilintarkastusalalla kiireinen, joten kevättä varten on hyvä valmistautua pitämällä hieman lomaa. Työpaikka myös tukee kiire kautta, tarjoamalla työntekijöille muun muassa terveellistä välipalaa päivittäin.

Viikko 2

Maanantai 9.1.2023

Alkuviikon toimeksianto oli suurehko pilvipalveluja tarjoava yritys, tehtävänäni on tehdä iso osa tarkastuksista, jotka voidaan tehdä ennen kuin yrityksen tilinpäätös on valmiina. Työhön kuuluu muun muassa kulujen ja tulojen tarkastusta, suunnittelua ja riskien dokumentoimista. Tänään ehdin tarkistaa liiketoiminnan muut kulut, ja aloittaa hieman materiaali- ja palvelukulujen tarkistamista. Käytännössä kulujen tarkistamisessa käydään läpi erilaisia kulukirjauksia yrityksen kirjanpidosta, ja verrataan niitä saapuneisiin laskuihin, varmistetaan että kirjaukset kuuluvat yritykselle ja ne on kirjattu oikein, sekä tarkastetaan että laskut on hyväksytyt asianmukaisesti.

Lisäksi päivään mahtui lyhyt palaveri, jossa tutustuttiin uusiin viime viikolla aloittaneisiin trainee-työntekijöihin, jotka ovat mukana kevään kiirekaudella. Työpäivän aikana ei vastaan tullut juuri uutta, mutta jo opittujen taitojen kertaaminen on hyödyllistä.

Tiistai 10.1.2023

Tiistain tavoitteena oli edistää edellisenä päivänä aloitettua asiakastoimeksiantoa mahdollisimman pitkälle. Aloitin aamulla tekemällä edellisen päivän materiaali ja palvelu kulutarkastuksen loppuun, jonka jälkeen siirryin tarkastamaan liiketoiminnan muita tuottoja. Tuottojen tarkastuksessa huomioitaviin asioihin kuuluu muun muassa se, että kulu on kirjattu oikealle kaudelle ja että tuotto on varmasti myös toteutunut. Käytännössä kauden toteaminen tapahtuu tutkimalla myyntilaskua, ja tuoton toteutuminen tarkastetaan etsimällä laskua vastaava tapahtuma yrityksen tiliotteelta.

Tuottojen tarkastamisen jälkeen siirryin oikeudellisten kulujen pariin. Oikeudelliset kulut tarkastetaan, jotta voidaan saada kohtuullinen varmuus siitä, että yrityksellä ei ole toimintaan vaikuttavia riitoja tai oikeudenkäyntejä. Koska oikeudenkäyntikulut ovat tyypillisesti suurehkoja, voi tällaisia tilanteita havaita esimerkiksi tutkimalla yrityksen kirjanpidosta löytyviä suuria asianajokuluja. Tiistaina en aivan saanut oikeudellisia kuluja tarkastettua loppuun, mutta työ oli kuitenkin hyvällä mallilla.

Keskiviikko 11.1.2023

Keskiviikkona työskentelin etänä kotoa käsin ja jatkoin oikeudellisten kulujen tarkastamista. Kun ne olivat valmiina, siirryin päivittämään tarkastussuunnitelmaa. Suurin osa päivästä kului lähinnä datan siirtämisen parissa. Lisäksi päivään mahtui seuraavan asiakastoimeksiannon aloituspalaveri. Työskentelen eri toimipisteen henkilöstön apuna etänä tilinpäätöstarkastuksen parissa, joten kävimme läpi hieman työnjakoa ja asiakasyrityksen perustietoja.

Keskiviikkona sain kuitenkin jo tehtyä edellisen asiakkaan työt loppuun, vaikka minulle oli niitä varten varattu vielä suurin osa torstaistakin. Sovin seuraavan toimeksiannon vetäjän kanssa, että voisin aloittaa työt omalta osaltani päivää aiemmin.

Työpäivään ei juurikaan sisältynyt uutta opittavaa, ja päivän työn luonteen takia ei suuremmin myöskään erityisesti taitojen kehittämistä.

Torstai 12.1.2023

Torstaina päivä alkoi siis uuden asiakastoimeksiannon parissa. Aloitin tarkastamalla vuodenvaihteen maksettuja ja maksamattomia ostolaskuja. Näiden tarkastaminen on tilinpäätösvaiheessa oleellista, että voidaan todeta laskujen olevan kirjanpidossa oikealla kaudella. Apuna tässä tarkastuksessa käytetään yrityksen ostovelkatiliä, ostoreskontraa ja tiliotteita. Torstaille kuului myös lyhyellä varoitusajalla uusintainventaario edellisellä viikolla epäonnistuneen inventaarion tilalle. Tällä kertaa työ sujui mutkitta, ja sain laskettua riittävän

määrän asiakasyrityksen varastoa. Inventaariossa ei mennyt kovin kauaa, joten palasin vielä sen jälkeen kotiin jatkamaan työtä ostolaskujen parissa.

Perjantai 13.1.2023

Perjantaina jatkoi aamulla vielä hetken ostolaskujen parissa. Seuraavaksi oli vuorossa viikkopalaveri, jossa käytiin läpi työtilannetta ja yleisiä asioita ja yrityksen sisäisiä tiedotteita. Viikkopalaverin jälkeen siirryin tekemään liikevaihdon kassamyynnin tarkastusta, varmistaen että kassajärjestelmän mukaiset tulot oli kirjattu oikein kirjanpitoon, ja että tulot olivat myös toteutuneet yrityksen pankkitilille. Lisäksi tarkastin laskutusmyynnin katkoa, eli että vuodenvaihteen molemmin puolin kirjatut laskut on kirjattu oikealle tilikaudelle. työssä hyödynnettiin paljon Netvisor-kirjanpitojärjestelmää, joka kyseisellä asiakkaalla on käytössä.

Netvisor on minulle tuttu, sekä opintojen kautta, että aiemmin syksyllä tehtyjen töiden parista, mutta järjestelmän käyttäminen auttaa oppimaan sen toimintoja jatkuvasti paremmin.

Viikko 3

Maanantai 16.1.2023

Maanantaina jatkoin saman asiakkaan toimeksiannon parissa. Tehtävät maanantaina olivat pääosin samoja kuin perjantaina, eli katkon tarkastamista. Tarkastin sekä laskutusmyynnin katkoa, kassamyyntiä, että ostovelkoja samaan tapaan kuin torstaina ja perjantaina.

Tiistai 17.1.2023

Tiistaina tarkastin koko päivän myyntisaamisia. Myyntisaamisten tarkastus oli minulle pääosin uusi asia, mutta toimii samaan tapaan kuin ostovelkojenkin tarkistus. Myyntireskontra täsmäytetään myyntisaamisten kirjanpitoon, ja tarkastetaan myös konsernisaamiset. Lisäksi tarkastin saamisten kotoutumista, eli sitä onko joulukuun lopun jälkeen erääntyneistä laskuista saatu raha yrityksen tilille. Tarkastin myös raporttien matemaattista oikeellisuutta.

Lisäksi päivään mahtui osaston kuukausittainen palaveri, jossa käsitellään vaihtuvia aiheita. Tällä viikolla aiheina olivat muun muassa harjoittelijoiden vakinaistamisprosessi, työpaikan yhteiset kehittämissasiat ja varaston arvostukseen liittyvät säädökset. Yrityksessä pyritään kehittämään työympäristöä, tehtäviä ja ilmapiiriä monin tavoin, jotta työntekijät viihtyvät työssään. Työhön osallistuvat käytännössä kaikki. Sana on vapaa ja usein järjestetään erityisiä kehitys palavereita tai tapahtumia, joissa uusia ideoita ja palautetta kerätään koko osaston henkilöstöltä.

Keskiviikko 18.1.2023

Aamusta jatkoin vielä hetken myyntisaamisten tarkastamista, ja sen jälkeen siirryin palkkojen tarkastamisen pariin. Palkkojen tarkastaminenkin oli minulle uusi tuttavuus, mutta sain ne tehtyä ottamalla mallia edellisvuoden tarkastusdokumentaatiosta. Tämän asiakastoimeksiannon kohdalta ei minulle ollut enempää tehtävää palkkojen tarkastuksen jälkeen, olin suoriutunut tehtävistä tehokkaasti ja tehnyt enemmän kuin tiimi oli minulta odottanut, joten sain paljon hyvää palautetta, joka on tärkeää myös siltä kannalta, että se auttaa minua saamaan mahdollisen vakinaisen työsopimuksen trainee jakson jälkeen.

Lounaan jälkeen siirryin seuraavan asiakastoimeksiannon pariin. Tämän asiakkaan parissa olin tehnyt aiemmin joulukuussa jo kaudenaikaista tarkastusta, joten järjestelmät olivat tuttuja. Asiakkaan kirjanpitojärjestelmä ei ole kovin moderni, joten runsaasti aikaa kului pelkästään pääkirjan, tuloksen ja taseen saamiseen järjestelmästä. Lisäksi jouduin pyytämään dataan erikoistuneelta työkaverilta hieman apua, että saisin tiedot syötettyä tilintarkastuksessa apuna käytettävään järjestelmään. Ennen työpäivän loppua, ehdin vielä tarkastaa yrityksen kululaskuja ja muiden tuottojen kotiutumista, ja ottaa selvää, kuinka pääsen seuraavana aamuna asiakkaan toimipisteelle, sillä tiimilläni on tapaaminen asiakkaan kanssa.

Uutta oppimista päivään sisältyi siis palkkojen tarkastamisen osalta, mikä oli mielestäni mielenkiintoista. Useimpien uusien tehtävien kohdalla asiat jäivät mieleen, kun niitä on ehtinyt jo muutaman kerran tehdä, joten toivottavasti jatkossa pääsen tekemään lisää palkkojen tarkastusta ja saan lisättyä myös tämän taidon työkalupakkiini.

Torstai 19.1.2023

Päivä alkoi asiakasvierailulla. Aamulla haastattelimme asiakkaan kirjanpitäjää muun muassa väärinkäytösriskeihin liittyvistä asioista. Lisäksi selvitimme hieman laskujen hyväksyntäperiaatteita ja käyttöoikeuksia kirjanpitojärjestelmiin ja valtionavustuksiin liittyviä asioita. Lounaan jälkeen myös tilintarkastuksen allekirjoittaja saapui paikalle, ja keskustelimme yhtiön johtajan kanssa oikeudellisista ja strategiaan liittyvistä asioista. Työhön liittyi siis paljon asiakastyötä, joten päivä poikkesi tavanomaisesta. Asiakastyön lisäksi tarkastin liikevaihtoa, kulujen hyväksyntää, ja pankkitilien täsmäytystä. Aiemman evidenssin keräämisen aikana olin havainnut muutamia väärälle tilille kirjattuja maksuja, jotka selvitimme myös kirjanpitäjän kanssa, jotta virhe saatiin saman tien korjattua.

Päivän oppiminen liittyi lähinnä asiakastyöhön, vaikka se onkin minulle muista aikaisemmista työpaikoistani tuttua. On kuitenkin eri asia toimia työssä, jossa käsitellään asiakkaan luottamuksellista informaatiota, kuin vaikkapa kahvilan kassalla.

Perjantai 20.1.2023

Perjantaina jatkoin saman asiakastoimeksiannon parissa toimistolla. Tarkastin ostovelkoja, siirtovelkoja, mukaan lukien lomapalkkavelka, ja muistiotositteita. Muistiokirjauksiin sisältyy usein suuri väärinkäytösriski, joten niiden tarkastaminen erityisesti tilikauden päättyessä on tärkeää. Tässä tapauksessa, kuten monissa muissakin pienemmissä organisaatioissa, muistiotositteita ei erikseen hyväksytä, vaan kirjanpitäjä kirjaa ne suoraan järjestelmään. Päivään mahtui myös viikkopalaveri, jossa työtilannetta ja yleisiä uutisia käytiin yhdessä läpi.

Pääsin siis jälleen tarkistamaan palkkoihin liittyviä asioita, joten edellisellä viikolla oppimani ei pääse unohtumaan.

Viikko 4

Maanantai 23.1.2023

Maanantaina aloitin uudessa pidemmässä asiakastoimeksiannossa. Työ tälle asiakkaalle kestää minun osaltani kaksi ja puoli viikkoa. Työtä tehtiin yhdessä projektihuoneessa ensimmäinen päivä, jonka aikana tein pääosin liikevaihdon tarkastusta ja lähetin asiakkaalle materiaalityöntöjä. Työ oli hyvin tyypillistä ja sujua jo pääosin rutiinilla.

Tiistai 24.1.2023

Tiistaina jatkoin saman asiakastoimeksiannon parissa. Kyseessä on konserniyritys, jossa useita tytäryhtiöitä, joten tarkastettavaa on paljon. Tiistai kului myös pääosin liikevaihdon parissa, mutta tarkastin myös hieman ostovelkoja. Liikevaihdossa tarkastamme erikseen liikevaihdon katkon, hyvityslaskut ja liikevaihdon toteutumisen, joilla varmistetaan kohtuullisella varmuudella, että liikevaihto on ilmoitettu oikein ja väärinkäytöksiä ei ole. Jälleen kaikki päivän tehtävät olivat minulle jo entuudestaan varsin tuttuja, ja tuntuikin että olen kehittynyt osaamisessani hyvin.

Keskiviikko 25.1.2023

Keskiviikkona tarkastin koko päivän eri yhtiöiden kuluja, ja pyysin asiakkaalta lisää tarkastusmateriaaleja. Kulujen tarkastuksessa tarkastettiin klassifiointia, eli onko kulu kirjattu oikealle tilille ja seuraten olemassa olevia kirjanpito sääntöjä. Myöhemmin kuluja tarkastetaan myös analyttisesti, mutta tämä tehdään vasta seuraavalla viikolla asiakasvierailun yhteydessä.

Torstai 26.1.2023

Torstaina olin saanut jonkin verran aiemmin pyydettyjä materiaaleja asiakkaalta, ja kävin täydentämässä liikevaihdon ja ostovelkojen työpapereita niiden osalta. Lisäksi jatkoin kulujen tarkastusta ja aloitin hieman myös oikeellisten kulujen tarkastusta. Mitään sinänsä uutta tehtävää ei päivän aikana tullut vastaan.

Perjantai 27.1.2023

Perjantaina siirryin tuloksen ja taseen analyttisen tarkastamisen alustamiseen, käytännössä siis vertasin tämän vuoden tulosta ja tasetta edellisvuoteen, ja huomioin missä osa-alueissa oli tapahtunut merkittäviä muutoksia. Ensi viikolla muutokset käydään läpi yhdessä asiakkaan kanssa, ja otetaan selvää mistä ne johtuvat, ja analysoidaan, liittyykö muutoksiin riskejä. Työtä tehtiin jälleen yhdessä projektihuoneessa puolen tiimin voimin. Tuloksen ja taseen muutosten vertaaminen oli käytännössä uusi tehtävä minulle, toki se on ohimennen tullut esille muissakin toimeksiannoissa, mutta en ole aiemmin henkilökohtaisesti päässyt sitä tekemään. Työ ei ollut haastavaa, mutta vaatii paljon tarkkuutta.

Viikko 5

Maanantai 30.1.2023

Maanantaina jatkoin pääosin samoissa tehtävissä kuin perjantaina, tuloksen ja taseen analyttisen tarkastamisen alustamisen parissa. Jatkoin myös torstaina aloittamaani oikeudellisten kulujen tarkistamista. Koska konsernissa on monta yhtiötä, samaa työtä tehdään jokaiseen yhtiöön, joten työn tekemiseen menee enemmän aikaa. Maanantaina oli kiireellisempää saada selville mitkä tekijät tuloksessa ja taseessa ovat muuttuneet merkittävästi edellisvuodesta, jotta niistä osataan kysyä asiakkaalta paikanpäälle mennessä.

Tiistai 31.1.2023

Tiistaina siirryimme työskentelemään asiakkaan toimipisteelle, jossa työskentelimme neuvotteluhuoneissa kannettavien tietokoneiden kanssa. Tiistaillekin riitti vielä oikeudellisia kuluja tarkastettavaksi suurimmaksi osaksi päivää, mutta iltapäivästä ehdin myös hieman myyntisaamisten pariin, ja aloitin konsernilakanan tarkastuksen. Koska tarkastettavassa konsernissa on myös alakonserneja, on näitäkin tarkastettavaksi useampi. Konsernilakanan tarkastuksen ideana on, että siinä olevat koko konsernia koskevat luvut tarkastetaan, jotta saadaan riittävä varmuus yhteenlaskettujen lukujen oikeellisuudesta.

Konsernilakanan tarkastaminen oli minulle jälleen uusi tehtävä, ja tuntuukin että tässä työssä ei helposti pääse tylsistymään, sillä jatkuvasti tulee vastaan uutta opittavaa. Työ oli jälleen hyvin paljon tarkkuutta ja keskittymistä vaativaa, ja myös looginen päättelykyky on hyödyksi, sillä välillä suoraa vastausta ei materiaaleista löydy, ja tietoa täytyy osata yhdistellä.

Keskiviikko 1.2.2023

Keskiviikkona työtä jatkettiin asiakkaan toimipisteellä. Suurin osa päivästä kului vielä konsernilakanan tarkastuksen parissa, ja muiden materiaalien puuttuessa, siirryin iltapäivästä vielä tarkastamaan ostovelkoja. Asiakkaan toimipisteellä ollessa pääsimme helposti kysymään epäselviin tilanteisiin vastauksia suoraan kirjanpitäjiltä.

Torstai 2.2.2023

Torstaina aloitin täsmäyttämällä pankkitilien kuukausittaisia tapahtumia kirjanpitoon, jotta saadaan selville, onko tileillä mahdollisia kirjaamattomia tapahtumia. Tässä työssä meni suurin osa päivästä, sillä asiakkaan kirjanpitojärjestelmä ei suoraan kirjannut tileiltä tapahtuneita menoja ja tuloja kirjanpitoon, vaan netotti ne kerran päivässä, jolloin kirjanpidon ja tiliotteiden summat eivät enää vastaa toisiaan. Ongelma pystyttiin ratkaisemaan tekemällä laskelma, jossa vahvistettiin, että loppujen lopuksi summat ovat kuitenkin samat, ja tekemällä sama laskelma riittävän usealle yhtiölle, pystyttiin toteamaan, että sama toistuu jokaisena kuukautena ja jokaisella yhtiöllä, joten ongelmaa ei ole. Aivan loppupäivästä saimme myös ensimmäisen yhtiön tilinpäätöksen ensimmäisen version tarkastettavaksi. Tarkoituksena oli käydä tilinpäätös läpi ja saada siitä kommentit asiakkaalle seuraavana jo päivänä.

Perjantai 3.2.2023

Edellisenä päivänä saatu tilinpäätös ei ollutkaan aivan suoraviivainen tarkastettava, ja käytin kymmenen tuntia perjantaina erinäisten lukujen selvittämiseen ja tunnuslukujen laskemiseen. Kyseessä oli yhden alakonsernin tilinpäätös, joten luvut koskivat myös tytäryhtiötä. Loppujen lopuksi illalla seitsemältä saimme kommentit eteenpäin asiakkaalle, ja jäämme odottamaan uutta versiota tarkastettavaksi. Seuraavalla viikolla alkaa jo toinen asiakastyö, joten työtä täytyy tehdä toisen työn lomassa joko iltaisin tai viikonloppuna.

Päivän aikana opinnoissa opituista tunnuslukujen laskemisista oli paljon hyötyä, vaikka jouduinkin tarkistamaan kaavat enkä muistanut niitä ulkomuistista. Työ vaati jälleen paljon ongelmanratkaisukykyä ja päättelykykyä.

Viikko 6

Maanantai 6.2.2023

Maanantaina aloitin taas uuden asiakastyön parissa. Olin työskennellyt myös tälle asiakkaalle jo tilikaudenaikaisen tarkastuksen parissa syksyllä, joten asiat olivat pääosin tuttuja. Maanantaina menimme suoraan asiakkaan toimipisteelle aamulla, jossa yhdessä yrityksen talousjohtajan kanssa pidimme aloituspalaverin ja keskustelimme olennaisista asioista. Palaverin jälkeen siirryin liikevaihdon ja kulujen tarkastuksen pariin. Työtä oli tehty tilikauden aikana jo paljon, joten tällä kertaa kulujen ja liikevaihdon tarkastaminen sujui varsin nopeasti, ja sain molemmat valmiiksi jo ensimmäisen päivän aikana.

Kyseessä oli jälleen konserniyhtiö, tosin pääasiallisen yhtiön lisäksi muut tarkastettavat ovat varsin pieniä ja yksinkertaisia, joten niiden tarkastaminen tapahtuu vasta olennaisimman yhtiön tarkastuksen jälkeen.

Tiistai 7.2.2023

Tiistaina jatkoimme asiakkaan toimipisteellä. Päivän aikana tarkistin yrityksen henkilöstökuluja ja henkilöstösivukuluja tekemällä analyttisen laskelman niiden kasvusta. Lisäksi tarkastin oikeudelliset kulut ja ostovelat. Päivänä aikana työn tekoa nopeutti paljon se, että asiakkaan kirjanpitäjältä pääsi suoraan kysymään kysymyksiä ja muun muassa tarkistamaan maksujen saapumista helposti. Autoin myös tiimiläistäni myyntisaamisten tarkastuksen parissa, kun omat työt alkoivat päivältä loppumaan.

Henkilöstökulujen tarkastamista pääsin nyt kunnolla suorittamaan toista kertaa, ja olin varsin tyytyväinen omaan osaamiseeni. Ensimmäiseltä tarkastuskerralta asiat olivat vielä riittävästi muistissa, ja edellisen vuoden työpapereita tarkastelemalla, sain helposti selville, kuinka suorittaa tarvittavat laskelmat.

Keskiviikko 8.2.2023

Muutamalle päivälle tällä viikolla, minulla oli puoli päivää varausta edellisten viikkojen asiakkaalle. Keskiviikkona työskentelin osan päivästä tarkistamalla lähipiiristoja ja myyntejä viime viikon asiakkaalle, ja lisäksi kävin lisäämässä tietoa muutamiin työpapereihin, sillä saimme uusia vahvistuksia tilien saldoista pankeilta. Tein osan päivästä töitä etänä, sillä viikkoon mahtui pieni konserttimatka Tukholmaan työajan ulkopuolella, mutta lentoaikataulujen takia, en ehtinyt aivan tehdä täyttä työpäivää toimistolla.

Torstai 9.2.2023

Torstaina alkuviikon tiimini vetäjä antoi minulle töitä vielä kolmannelta eri asiakkaalta tälle viikolle. Kansainvälisen konserniyhtiön konsernilakana piti saada kiireisesti tarkastettua,

joten käytin torstain kokonaan tämän työn parissa. Konsernilakanan tarkastuksessa täsmäytin useiden eri yhtiöiden tulokselta ja taseelta tiedot konsernilakanalle. Ehdin torstain aikana tarkastamaan tiedot Suomen yhtiöiden osalta, mutta ulkomaan yhtiöt jäivät vielä seuraavalle päivälle,

Perjantai 10.2.2023

Perjantaina jatkoin konsernilakanan tarkastusta ison osan päivästä, ja koska osa tarvittavista tiedoista puuttui vielä, emme päässeet tarkistamaan koko konsernin lukujen matemaattista oikeellisuutta. Ulkomaan yhtiöiden osalta piti lisäksi ottaa huomioon mahdolliset valuuttakurssista johtuvat erot. Kun sain työn osaltani valmiiksi, siirryinkin tarkastamaan taas edellisen viikon asiakkaan toista konsernilakanaa. Loppuviikko sujui siis pitkälti tulosten ja taseiden parissa.

Viikko 7

Maanantai 13.2.2023

Maanantai kului käytännössä täysin edellisen viikon asiakastoimeksiannon työpapereiden viimeistelyssä. Loput materiaalit oli saatu ja suurin osa työpapereista saatiin valmiiksi ja saadut liitteet niihin liitettyä. Koska toiminta konsernin pienemmissä yhtiöissä on niin pientä, niissä ei ole juuri tapahtumia tarkistettavaksi, mutta toki tämäkin tuli dokumentoida. Päivän aikana tarkastin muutamia oikeudellisia kuluja ja rahoituskuluja, sekä liikevaihdon katkoon liittyviä rahtikirjoja. Rahtikirjat auttavat määrittelemään kummalle kaudelle vuodenvaihteessa kirjatut liikevaihdon myyntilaskut oikeasti sijoittuvat, mikä riippuu myös kyseisen tuotteen toimitusehdoista.

Tiistai 14.2.2023

Tiistai kului tilinpäätösten tarkastamisen parissa. Tarkastin tilinpäätöksiä sekä aiemmalle asiakkaalle, että sille, jonka toimeksiantoa minulla olisi vielä loppuviikoksi. Tilinpäätösten tarkastaminen on tässä vaiheessa jo tuttua toimintaa, ja myös tunnuslukujen laskeminen ja tarkastaminen sujui jo nopeasti. Haasteita tuotti lievästi toisen tilinpäätöksen ruotsinkielisyys, mutta parempaa kielitaitoa vaativat asiat siitä tarkastaa ruotsia puhuva kollega, numerot ovat kuitenkin samat kielestä huolimatta.

Keskiviikko 15.2.2023 – Perjantai 17.2.2023

Jouduin pitämään loppuviikon sairauslomaa pahan selkäkivun vuoksi.

Viikko 8

Maanantai 20.2.2023

Aloitin maanantaina uudessa asiakastoimeksiannossa kansainvälisesti toimivan voitto tavoittelemattoman järjestön parissa. Olin jälleen ollut syksyllä mukana jo kauden aikaisessa tarkistuksessa, joten lähtötilanne oli entuudestaan tuttu. Haasteita tarkastukseen toi se, että kyseisen kaltaisen järjestön toiminta on jaoteltu tarkasti eri toimintoihin ja kustannuspaikkoihin, ja kuhunkin on allokoitu tietyt varat, joten esimerkiksi kulujen tarkastamisessa on enemmän huomioitavaa kuin normaalisti. Myös se, että useimpia lukuja ei pääse tarkistamaan suoraan vain tilikohtaiselta tuloslaskelmalta niin kuin useimmissa organisaatioissa, vaan pitää ottaa tarkastuksessa huomioon eri toiminnot ja kustannuspaikat.

Toimeksiannon kohteena oli kaksi eri aluejaostoa Suomessa. Maanantaina aloitin tarkastamalla toisen aluejaoston rahat ja pankkisaamiset, myyntisaamiset, ostovelat, konsernitapahtumat ja muut kulut. Kulujen tarkastusta olin tehnyt jo syksyllä reilusti, joten sain päivän aikana paljon aikaiseksi.

Tiistai 21.2.2023

Tiistaina olin saanut edellisenä päivänä asiakkaalta pyytämäni materiaalit, ja sain aamusta tehtyä loppuun ja suljettua suurimman osan ensimmäisen aluejaoston työpapereista. Näiden jälkeen siirryin tekemään samat toimenpiteet toiselle aluejaostolle. Lisäksi tarkistin molemmista oikeudelliset kulut. Työ sujui taas tehokkaasti ja ilman suurempia ongelmia. Pidimme myös tiimin kanssa päivittäisen tilannepalaverin, jotta pysyttiin kartalla työmäärän jakautumisesta.

Keskiviikko 22.2.2023

Keskiviikkona pääsin jo tarkastamaan ensimmäisen aluejaoston tilinpäätöstä, johon oli tullut muutoksia edellisenä päivänä. Tässä tarkastustyössä meni jälleen suurin osa päivästä, erityisesti siksi että monia tilinpäätöksessä esitettyjä numeroita ei päässyt suoraan täsmäyttämään tuloslaskelman lukuihin, johtuen eri toiminnoista, joiden tulot ja menot oli siihen yhdistelty. Päivän päätteeksi tarkastin vielä molempien piirien oman pääoman juoksevuuden.

Työt ovat alkaneet sujua jo varsin rutiinilla, ja yleensä päivän aikana tulee enää vain muutamia kysymyksiä, kun aiemmin jouduin kysymään paljon neuvoa kokeneemmilta tiimiläisiltä.

Torstai 23.2.2023

Torstaina aamu alkoi seuraavan asiakkaan aloituspalaverin merkeissä, vaikka itse teinkin vielä torstaina työtä aiemmalle asiakkaalle. Tarkastin myös toisen aluepalaverin tilinpäätöksen, ja sen jälkeen viimeistelin loputkin työpaperit, joissa oli vielä muutamia puuttuvien dokumenttien linkityksiä tekemättä. Sain työstäni jälleen hyvää palautetta. Loppupäiväksi siirryin sitten seuraavan asiakkaan pariin, ja tarkastin jälleen ostovelkoja ja konsernieriä.

Perjantai 24.2.2023

Perjantaina aloitimme taas viikkopalaverilla, ja huomasin että yksi omista kehityskohteistani on edistynyt. Ennen minun oli hyvin vaikea tuoda esiin asioita tällaisissa isommissa palavereissa, enkä koskaan olisi ollut se, joka tarjoutuu ilmaisemaan mielipiteitä joistain asioista ensimmäisenä. Päivän palaverissa onnistuin kuitenkin tässä, kysyttäessä trainee palautteista. Ryhmässäni on myös neljä muuta traineeta, joten ei olisi ollut mitenkään mahdotonta odottaa, että joku muu vastaa ensin. Olen tähän kehitykseen varsin tyytyväinen.

Palaverin jälkeen pidimme tilannekatsauksen päivän asiakkaan toimeksiannosta pienemmän tiimin kesken, ja kysyin neuvoa muutamaa hieman epäselvempään kohtaan, joita oli edellispäivänä tullut esiin ostovelkojen tarkastuksessa.

Loppupäivä kului konsernieriä ja muiden vastuiden tarkastamisen parissa, ja yllätyksellisten toimenpiteiden tekemisessä. Konsernieriä tarkastuksessa oli hieman haasteita, sillä yrityksen tytäryhtiö toimii Ruotsissa, joten kaikki luvut täytyi kurssata ruotsin kruunusta euroksi, ja tämä usein aiheuttaa eroja.

Päivään sisältyi myös piristävä yllätys, tiimin vetäjän päättäessä tarjota kaikille virvokkeita päivän päätteeksi, sillä aikataulu oli ollut tavallista tiukempi, mutta olimme kuitenkin saavuttaneet tavoitteet.

Viikko 9

Maanantai 27.2.2023

Maanantaina aloitin jälleen syksyltä tutun konserniyrityksen tilinpäätöstarkastuksen parissa. Tällä hetkellä toimeksiannossa oli iso tiimi, sillä yrityksellä on viitisenkymmentä tytäryhtiötä, joille kaikille tarkastus tulee suorittaa. Meitä harjoittelijoitakin on tiimissä kolme, sillä useiden pienien yhtiöiden kohdalla, tarkastus on pääasiassa yksinkertaista dokumentoimista, mutta siihen kuluu paljon aikaa yhtiöiden lukumäärän vuoksi. Oma toimeksiantovaraukseni oli hieman pilkottu, ja seuraaville kahdelle päivälle olisi luvassa pienen säätiön tarkastusta, kunnes taas palaan takaisin suuren yhtiön pariin.

Maanantaina aloitin työt tekemällä tuloksen ja taseen täsmäyttämistä pääkirjaan muutamille yhtiöille, ja rahojen ja pankkisaamisten tarkastamista noin kahdellekymmenelle tytäryhtiölle. Pienillä tytäryhtiöillä ei ole suuria määriä käteistä tai pankkitilejä, joten yhden yhtiön dokumentointiin ei mennyt kauaa, ja jokaisessa yhtiössä toistui käytännössä sama kaava, joten yhden päivän aikana ehti suorittaa saman toimenpiteen monta kertaa. Mikäli kyseinen vaihe tarkastuksessa ei olisi jo ollut entuudestaan tuttu, olisi se varmasti jäänyt viimeistään tämän työn parissa hyvin mieleen.

Tiistai 28.2.2023

Tiistaina tarkoitukseni oli siirtyä seuraavan asiakkaan pariin kahdeksi päiväksi, mutta asiakkaalla ei olleet luvut aivan valmiina, ja lisäksi pääsy kirjanpitojärjestelmään takkuili, joten uudelleenjärjestelyimme työtä hieman ja jatkoinkin edellisen päivän asiakkaan parissa.

Aamulla järjestettiin kahden tunnin mittainen koko oman osaston laajuinen palaveri, jossa käsiteltiin sekä yleisiä koko osastoa koskevia taloudellisia tilannetietoja, kuin myös jaettiin tietoa työpaikan kehittämiseen liittyvistä asioista.

Aamun palaverien jälkeen käytin loppupäivän noin viidentoista yhtiön ostovelkojen tarkastuksen parissa. Tämäkin oli entuudestaan tuttua, mutta toisto varmasti auttaa muistamaan työn tehtävät pitkän aikaa.

Keskiviikko 1.3.2023

Keskiviikkona pääsimme vihdoinkin aloittamaan säätiön tarkastuksen parissa. Kyseinen säätiö oli vaihtanut kirjanpito järjestelmää tarkastettavalle kaudelle, ja lisäksi toimeksiannossa oli mukana täysin uusi tiimi, joten asiakas ei ollut entuudestaan tuttu. Työ ei lähtenyt käyntiin aivan niin sujuvasti kuin olisimme toivoneet, johtuen sekä kirjanpitojärjestelmän kankeudesta, numeroiden muuttumisesta, että puuttuvista dokumenteista, joita emme olleet vielä saaneet asiakkaalta. Ensimmäisen päivän aikana tarkastin säätiön rahat ja pankkisaamiset ja ostovelat, varmistin että uudessa järjestelmässä oli alkusaldot syötetty oikeellisesti vuoden alussa, sekä aloitin tarkastamaan säätiön antamia apurahoja.

Torstai 2.3.2023

Torstaina jatkoin säätiön tarkastuksen parissa. Jatkoin apurahojen tarkastuksen parissa, tarkastin oman pääoman juoksevuuden ja siirryin tarkastamaan sijoitus- ja rahoituskuluja ja tuottoja. Sijoitus- ja rahoituskulujen ja tuottojen tarkastamista en ollut paljon tehnyt aiemmin, mutta aivan uusi tehtävä ei kyseessä ollut. Sijoitusraporttien puuttumisen takia, en kuitenkaan saanut työtä tehtyä loppuun asti. Työtä asiakkaalta jäi vielä tekemättä jonkin

verran, vaikka varaus toimeksiantoon loppuikin, joten varaudun tekemään seuraavalla viikolla ylityötunteja. Tarkoituksena olisi tarkastaa vielä sijoitusten arvostus ja saattaa aiemmin aloitetut työt loppuun, kunhan saamme puuttuvat dokumentit. En ole aiemmin tarkastanut sijoitusten arvostusta, joten kyseessä on uusi tarkastettava erä, jonka opetteleminen on mielenkiintoista.

Perjantai 3.3.2023

Perjantaina palasin alkuviikon työtehtävien pariin. Jatkoin konsernin tytäryhtiöiden tarkastamista ostovelkojen osalta, ja niiden jälkeen siirryin tälläkin asiakkaalla sijoitus- ja rahoituskulujen pariin. Ehdin tarkastaa molempia muutaman yhtiön osalta, ja tarkoituksena on jatkaa samojen tehtävien parissa ensi viikolla.

Päivään kuului jälleen myös viikkopalaveri, jossa käytiin läpi sekä yleistä työtilannetta, että henkilökohtaista työtilannetta, tarkoituksena saada työmäärää tasattua eri henkilöiden kesken.

Viikko 10

Maanantai 6.3.2023

Viikon työt alkoivat edelliseltä viikolta tutun asiakastoimeksiannon parissa. Muutamilta yhtiöiltä puuttui vielä rahojen ja pankkisaamisten tarkastus, ostovelat ja kulujen tarkastus, sillä lopulliset luvut oli saatu hieman myöhemmin. Nämä yhtiöt olivat myös hieman isompia, joten niiden tarkastuksessa kului enemmän aikaa kuin edellisen viikon pienten yhtiöiden läpi käymisessä. Päivään ei mahtunut uutta opittavaa ja se sujui jälleen hyvin pitkälti rutiinilla.

Tiistai 7.3.2023

Tiistai oli hyvin samankaltainen päivä kuin maanantai, jatkoin kulujen ja ostovelkojen tarkastusta, ja loppupäivästä siirryin tilinpäätösten priikkaamiseen. Kaiken kaikkiaan tilinpäätöksiä on tarkastettavana yli 50 koko konsernissa, joten työtä niissä riittää, vaikkakin hyvin itseään toistavaa.

Lisäksi tein ylitöinä edellisellä viikolla kesken jääneitä töitä, jatkoin sijoitus- ja rahoituskulujen tarkistamista, mutta koska oleellimmat dokumentit vielä puuttuivat, siirryin täsmäyttämään pääkirjaa tulokseen ja taseeseen.

Keskiviikko 8.3.2023

Keskiviikko kului täysin priikkausten merkeissä. Kävin läpi kahdeksan yhtiön tilinpäätökset ja keräsin niistä asiakkaalle laitettavat kommentit. Lisäksi ylitöinä sain vihdoinkin tarkastettua

edellisen viikon asiakkaan sijoitus- ja rahoituskulut loppuun. Muuta tarkastettavaa toimeksiannosta kuitenkin vielä jäi, sillä osa materiaaleista puuttuu yhä.

Torstai 9.3.2023 ja perjantai 10.3.2022

Kuten keskiviikko, myös torstai ja perjantai menivät tilinpäätösten prikkauksen parissa. Perjantai iltapäivästä lähes kaikkien yhtiöiden tilinpäätökset oli käyty läpi ja kommentit kerätty. Työ asiakkaan parissa jatkuu kuitenkin vielä viikon kuluttua, jolloin käydään läpi asiakkaan korjaamat versiot tilinpäätöksistä, ja myös vuokravastuiden tarkastus jäi vielä viimeiselle varausviikolle tehtäväksi.

Edellisviikon asiakkaan töihin en päässyt käsiksi, sillä sairastuin pieneen flunssaan ja ei enää riittänyt energiaa ylitöihin. Työlle on onneksi kuitenkin aikaa vielä loppukuukausi.